Expoziția organizată cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la moartea lui Imre Mikó se dorește un omagiu adus umanismului și faptelor contelui. Expoziția face parte, totodată, din programul manifestărilor dedicate Zilei Științei Maghiare în Transilvania, a căror tematică este marcată în acest an în mod fundamental de această aniversare. Evocarea personalității sale ne este ușurată de mărturiile scrise și de urmele lăsate de generozitatea sa, care a marcat istoria Ungariei, a Transilvaniei și, în special, a Clujului. Personalitate definitorie pentru modernizarea Transilvaniei și afirmarea societății civile ardelene, Imre Mikó ne-a lăsat ca moștenire atât un patrimoniu material, cât și un model moral de integritate și responsabilitate.

Am selectat materialele expoziției din Colecțiile Speciale, din Fondul General, precum și din colecția de periodice ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga". Ideea călăuzitoare a expoziției pornește de la metafora din poezia lui Mihály Tompa: „Apucă degrabă, Széchenyi al Transilvaniei, / Ia în mâini stindardul sfânt!". Păstrându-i astăzi memoria, evocăm faptele prin care contele Imre Mikó și-a câștigat respectul și afecțiunea contemporanilor, reflectate în renumele său de „Széchenyi al Transilvaniei", prin analogie cu István Széchenyi, ctitor al Ungariei moderne.

Prima secțiune a expoziției cuprinde aproximativ jumătate dintre documentele expuse și prezintă rezultatele activității lui Mikó în organizarea societății și a instituțiilor definitorii pentru modernizarea Transilvaniei. A doua oferă o privire asupra vieții sale de familie. A treia secțiune reunește câteva volume reprezentative pentru activitatea sa științifică și pentru moștenirea păstrată în biblioteca noastră, cuprinzând și documente ale comemorărilor jubiliare legate de datele biografice ale lui Imre Mikó.

*

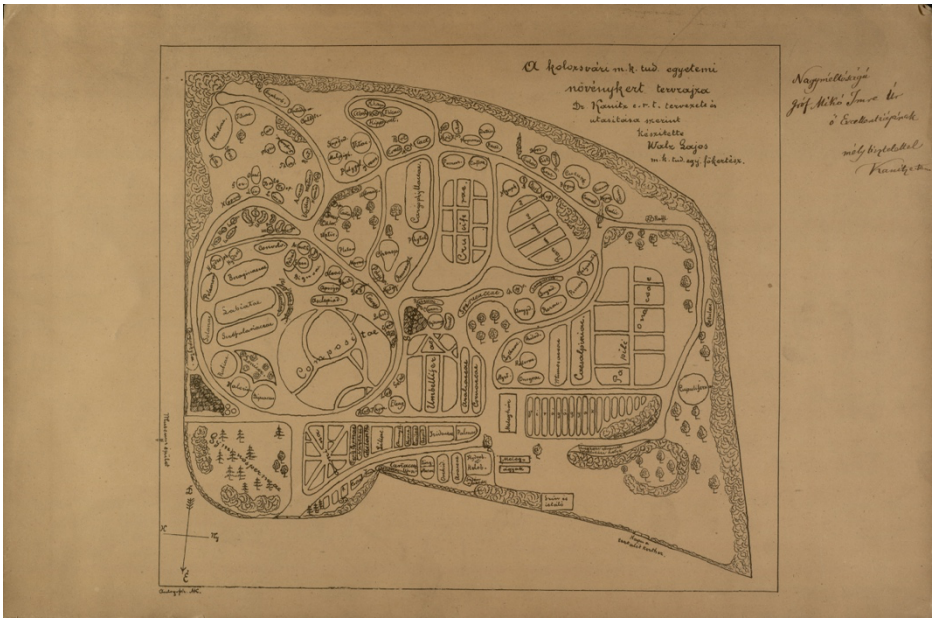
Deschidem, așadar, expoziția cu poezia lui Mihály Tompa, publicată pentru prima dată în numărul din 1 iulie 1860 al revistei Vasárnapi Újság. Avem norocul că, încă din timpul vieții lui Imre Mikó, au fost realizate numeroase gravuri care îl înfățișează; astfel, alături de poezia lui Tompa, am putut expune litografia realizată în 1860 de artistul vienez Josef Kriehuber. Imaginea din poezia lui Mihály Tompa se baza pe o opinie deja larg răspândită, lucru dovedit și de câteva versuri anonime, scrise probabil în anii 1840, cu prilejul onomasticii lui Imre Mikó, unde contele este descris ca „unul dintre marii mecena ai patriei". Poezia lui Tompa, intitulată „Către contele Imre Mikó" (Gróf Mikó Imréhez), scrisă în 1860, după moartea lui István Széchenyi, se baza așadar pe o percepție publică formată anterior.

Prezentăm rezultatele activității de mecenat și ale muncii de organizare desfășurate de contele Imre Mikó prin documente originale, fotografii și diferite desene. El însuși considera întemeierea Societății Muzeului Ardelean (în continuare: SMA) drept opera vieții sale. SMA a făcut posibilă strângerea, inventarierea, studierea, administrarea și conservarea în condiții adecvate a obiectelor cu valoare muzeală păstrate în Transilvania. Misiunea ei principală era identificarea, colectarea, prelucrarea și punerea la dispoziția publicului a acestor valori. Deși nu a devenit un muzeu în sensul obișnuit al cuvântului și nici academie, „în practică a desfășurat totuși o activitate de colecționare muzeală și o muncă de cercetare științifică de tip academic". Astfel apreciază istoricul Ákos Egyed legătura dintre Imre Mikó și SMA: „Aceasta a fost opera sa principală".

Prin anunțarea obiectivelor asociației, Mikó a declanșat o adevărată mișcare: dorința de a face donații a mobilizat numeroase persoane nu numai în Transilvania, ci și în întreaga Ungarie. Ideea unui muzeu apăruse încă din anii 1840, însă intervenția lui Imre Mikó a fost necesară pentru ca negocierile cu habsburgii să se încheie cu succes. Înființarea SMA a creat cadrul pentru desfășurarea activităților științifice în interiorul unei instituții naționale. Prin această asociație, Mikó și cercul de intelectuali reunit în jurul său doreau să sprijine binele public, educația și dezvoltarea științei, contribuind astfel la „ridicarea" națiunii. SMA a jucat un rol important în viața publică a epocii: într-un timp foarte scurt a devenit un centru care, în jurul unor idealuri

comune, organiza și modela viața socială și culturală a Clujului și nu numai. Importanța socială a înființării sale este evidențiată și de mișcarea culturală creată în jurul evenimentului: la Teatrul Național din Cluj a avut loc o reprezentație festivă a piesei Bánk bán, iar poezia Könyörgés (Rugăciune) de János Erdélyi a fost interpretată pe muzica compozitorului clujean Gusztáv Szénfy. În expoziție poate fi văzut manuscrisul autograf al discursului rostit de Imre Mikó la adunarea generală de constituire a SMA. Un moment important al întemeierii asociației a fost donația făcută de Mikó: grădina sa de 12 iugăre de pe strada Belső-Szén (astăzi: Clinicilor), împreună cu vila aflată pe teren. Imaginea vilei se datorează fotograful clujean Ferenc Veress. După înființarea universității, în 1872, proprietatea a fost transformată în grădină botanică, după planurile realizate de Ágoston Kanitz, profesor de botanică al universității, cunoscut în întreaga Europă. Astfel, universitatea clujeană a beneficiat și pe această cale de bunurile SMA.

Societatea Economică Ardeleană a fost înființată în 1844 de Domokos Teleki, dar în timpul Revoluției de la 1848–1849 a devenit complet nefuncțională. Imre Mikó s-a ocupat de reorganizarea ei în 1854, motiv pentru care este considerat al doilea fondator al societății. Prin această organizație, el urmărea modernizarea agriculturii: a invitat specialiști la conducerea diferitelor domenii, una dintre cele mai importante sarcini ale acestora fiind răspândirea metodelor agricole moderne și mecanizarea.

Familiarizarea cu noutățile profesionale era încurajată și prin participarea la expoziții de specialitate. Mikó a atras în activitatea societății și pe proprietarii agricoli, pentru care organizația avea atât un rol economic, cât și unul de reprezentare a intereselor. Pentru răspândirea cunoștințelor a fost lansată o publicație de specialitate, *Analele Societății Economice Ardelene*. În expoziție pot fi văzute: discursul rostit de Imre Mikó la adunarea generală de reorganizare din 1854, revista societății și un apel al comitetului director, prin care agricultorii erau invitați să trimită produse la expoziția agricolă din noiembrie 1854.

Teatrul maghiar din Cluj își începe istoria în 1792 și dispune, din 1821, de o clădire proprie (demolată în 1906). În 1843, Dieta reformistă a hotărât înființarea Comisiei Naționale a Teatrului, iar Imre Mikó a fost numit în fruntea acestui organism alcătuit din cinci membri. După Revoluția de la 1848–1849, teatrul din Cluj a traversat cea mai gravă criză din existența sa. În același timp, teatrul devenise o cauză națională, întrucât rămăsese aproape singurul spațiu public în care se putea cultiva limba maternă. În 1853, comitetul teatral a fost reconstituit sub președinția lui Imre Mikó; acesta se ocupa de administrarea teatrului, organizând și conducerea artistică. „Cel care acționează în numele altora și administrează bunuri publice este dator să dea socoteală”, afirma Imre Mikó la adunarea generală a teatrului din 1865. Imre Mikó a îndeplinit funcția de președinte al comitetului teatral până în 1875. În expoziție pot fi văzute apelul rostit de Imre Mikó în vederea reorganizării Teatrului Național, precum și manuscrisul autograf al discursului său de la adunarea generală din 1865. Documen-tele sunt completate de un desen în creion al lui Károly Békésy (1850–1938), care înfățișează teatrul de piatră de pe strada Farkas (azi, str. Mihail Kogălniceanu), realizat probabil după o fotografie de Ferenc Veress.

Perioada cea mai intensă a activității publice desfășurate de Imre Mikó a fost cea a anilor 1850–1860. În această secțiune prezentăm un alt portret al său: litografia realizată în 1852 de Joseph Kriehuber.

După Revoluția de la 1848–1849, și presa periodică a fost grav amenințată. Rigoarea regimului absolutist a început să se atenueze în 1854, iar după dispariția publicațiilor anterioare, la Cluj a putut apărea un nou ziar, Kolozsvári Közlöny, al cărui

Szerda 1. October 1-sőjén 1856.

KOLOZSVÁRI

KÖZLÖNY.

Politikai, tudományos és szépirodalmi lap.

Előfizetési díj:
Félévre . . . . . 5 ft. p. p.
Negyedévre . . . . . 2 „ 40 kr.
Egy hóra . . . . . 1 ft.
Az előf. pénzek Stein J. könyvkereskedőhöz, hermanstadt küldendők.

Hirdetések
nyomtatni 4 czéut krajczárért, irodalmiakat 2 czéut erejéig közlünk.

P. T. 729

Figyelmeztetés. Ezennel küldöm e lapokat azon t. cz. előfizetők számára is, a kiknek a „Kolozsvári Közlöny megszüntével előfizetési pénzök maradt fen, s az iránt, nyilvános felhivásom daczára is, semmiképen sem Stein könyv-kereskedő urnál nem rendelkeztek. A kik azonban a K. Közlöny mostani folyamát ezen előfizetési díjakért elfogadni nem kívánnák, az iránt, s a fennmaradt pénz hová-fordítása felől engem ujság reclamatió feliratu nyilttevél utján, a mi postadij mentes, — mentői elébb értesíteni méltóztassanak.

Tulajdonos és felelős szerk. Berde A.

NÉZETEIM E LAP FELADATARÓL.

E lap érdemes szerkesztősége szíves volt engem felszólítni az iránt, hogy ennek új folyamában közreműködjak. A szerkesztőség által előfizetésrei felhivása során közzé tett programm, valamint több szerváli tény már ma, hogy annak érdekében több szót szaporítni szükségtelenülnek vélem.

Az ódáig balul kiütött hirlapalapitási kisérletekből egyátalában nem következik, hogy az erdélyi magyarság nem lenne képes egy erdélyi külön lapot fentartani. A hirlapokat a társadalmi viszonyok, a müveltségi ösztön és szükség teremtik. Azon viszonyok, mik hazánkban a forradalom előtt 4—5 magyar lapot tettek szükségessé, változott alakban ma is állanak; megvannak a különböző, azóta jogegyenlősitett nemzetek, vallások, közintézetek; megvannak a magyar anyagifejlődésének külön utjai és eszközei, szellemi öregbülésének magasra törekvő régi ösztöne és nemes vágyai; minden nap teremt új meg új bajokat és szükségeket, teremti a társadalom és polgári viszonyok egymásra hatása a nyilvános életet. Szükség van azért lapokra is, elmondhassa közjóra czélzó nézeteit, oly modorban, mint az önbecsérzet, müveltség s a közönség iránti tisztelet hozza magával — tehát igény, követelés, nyerseség nélkül, nem kívánva, hogy szavára eskütjenek, nem követelve vélemény-csalhatlanságot, nem erőszakolva senkire saját nézeteit. Mihelyt valamely nyilvánéletü egyén — lapszerkesztő vagy politikus — azt kezdi hinni: a legjobbat minden kérdésnél mindég ő találja el, azonnal elő áll a véleménye türelmetlenség és irodalmi absolutismus. A mit forradalmak idejében a hatalomra sovárgó pártfőnök, azt teszi békés időkben, irodalmi vitáknál az önbálványozó: magához kiván ragadni minden hatalmat az, elsyomni minden az övétől különböző véleményt ez; a mint veszélyes a társadalomra nézve ez első, oly káros és rontó hatásu az irodalomban az utolsó. A hirlap a közügyeket elhanyagolni s magával együtt a tömeget is saját renyhesége iszapjába süllyeszteni. A kinek tehetsége van s kötelességeket vesz magára, teljesítse — ezt önbecsérzetünk parancsolja, ez a társadalom, ez minden anyai és szellemi irányu vállalat létezésének alapfeltétele. ... Szavaim nem vonatkoznak senki egyesre. Általában beszélek, összes hirlapirodalmunkat tartván szem előtt. Nem személyeket epésíteni — jót kívánok eszközölni közügyeinkre nézve.

Feladata lehetne tovább a lapnak a socialis türekvések hü tolmácsa, bugó előmozditója lenni. Es azon tér, melyen a közjót loyalis úton és módon letesitsük is tehetségünk szerént eszközölhetjük. Az egyesületi tér tágitása, áldásos müvekkel termékenyitése, a közmunkásság nemes öszönének hazánkfiaiban felébresztése és meg-

ERDÉLYI MÚZEUM Könyvtára

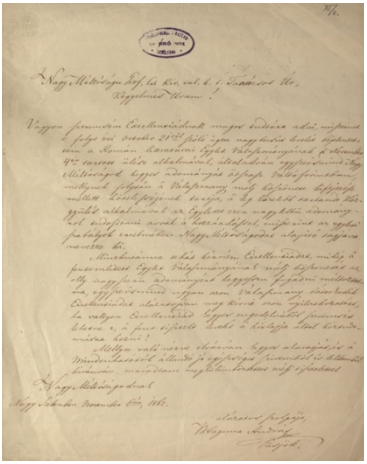
proprietar și editor era Áron Berde, viitor rector al universității, iar redactor era Károly Vida. Între 1856 și 1859, Imre Mikó a fost colaborator și mecena al ziarului. Și-a folosit capacitatea de mobilizare în sprijinul publicației și a contribuit în mod considerabil la creșterea prestigiului, influenței și popularității acesteia. Dacă ziarul a putut deveni purtătorul de cuvânt al comunității maghiare din Transilvania, aceasta se datorează în mare parte contelui. La puțin timp după lansarea de la sfârșitul lunii martie 1856, publicația și-a suspendat temporar apariția, încă din vară, din cauza neînțelegerilor dintre redactor și proprietar. A reapărut la începutul lunii octombrie, cu un articol de fond semnat de Imre Mikó, în care acesta îi stabilea principalele sarcini: „Prin influența exercitată, sarcina gazetei este de a răspândi știința, cunoștințele folositoare și bunul gust, cultura generală și luminarea minții să sporească necontenit, iar poporul, ale cărui interese este chemată să le reprezinte, să poată concura mereu cu celelalte popoare, în orice domeniu, inclusiv în cel spiritual". Mikó preciza și cum trebuia ziarul să îndeplinească această misiune: „să fie mereu ferm în ceea ce privește fondul și întotdeauna blând și cuviincios în exprimare". Din cauza dimensiunilor fizice ale ziarului, în expoziție am inclus o copie a acestui program.

Societățile de lectură și cazinourile erau considerate „școli ale vieții publice" și aveau scopuri sociale și culturale bine definite. În capitală, István Széchenyi a fondat Pesti Casino, inițiind astfel o adevărată mișcare de înființare de astfel de cluburi literare în întreaga țară. Kolosvári Casino (Cazinoul din Cluj) a fost întemeiat în 1833 de János Bethlen, Ádám Bethlen, Ferenc Béldi, Sándor Bölöni Farkas și Ádám Kendeffy. În discursul rostit la adunarea de constituire, Ferenc Béldi a rezumat astfel obiectivele cazinoului: „scopul său principal este promovarea unei sociabilități mai cultivate și a sentimentului național, răspândirea înțelegerii și a simțirii comune". Cazinoul clujean

avea deja 173 de membri la înființare și era abonat la 35 de periodice. În anii 1840 dispunea și de o bibliotecă importantă. În acea perioadă, Imre Mikó era funcționar guvernamental (se afla în serviciul Guberniului din 1831, inițial în calitate de referent onorific, iar din 1834 îndeplinea funcția mai importantă de secretar gubernial). Totodată, s-a înscris și în cazinoul apropiat opoziției, încercând și aici să mențină un echilibru între interesele imperiale și cele naționale. A sprijinit existența și funcționarea acestei instituții atât prin prezența sa, cât și prin sprijin financiar. Expoziția prezintă invitația din 5 aprilie 1834 la adunarea generală din 24 mai, precum și anuarul publicat cu prilejul centenarului cazinoului, care conține lista tuturor acționarilor din istoria sa.

*

Imre Mikó nu a sprijinit doar asociațiile culturale și științifice maghiare. Societatea săsească de studiere a istoriei și culturii locale Verein für Siebenbürgische Landeskunde, înființată la Mediaș în 1840, l-a primit în 1860 în comitetul său de conducere, fapt consemnat în raportul societății pe anul 1861. SMA, fondată în 1859, urmărea obiective asemănătoare cu cele ale societății ASTRA, înființată în 1861 pentru a reuni inițiativele culturale românești. Imre Mikó a participat la activitatea ambelor asociații și le-a oferit sprijin financiar. În expoziție sunt prezentate două scrisori adresate lui Imre Mikó de către episcopul ortodox al Transilvaniei, baronul Andrei Șaguna (Sibiu, 10 octombrie și 6 noiembrie 1862). În acestea, episcopul îi mulțumește pentru donația de 500 de florini făcută ASTREI, îl informează că îi trimite diploma de membru de onoare al *Societății Literare Române* (ASTRA) și îi transmite condoleanțe pentru moartea fiului său, Ádám Mikó. Scrisoarea lui Șaguna este deosebit de interesantă în contextul morții lui Ádám: episcopul subliniază tăria sufletească a contelui, capabil, chiar în suferință, să se preocupe de binele obștesc și să îl susțină: „am avut fericirea să mă conving de acea rară putere sufletească ce o întărește și o mângâie pe Excelența Voastră în durerea pricinuită de moartea fiului iubit”.

În 1840, Imre Mikó a fost numit unul dintre curatorii generali ai Consiliului Superior Bisericesc Reformat din Transilvania. A ocupat această funcție până la moarte și a sprijinit neîncetat cererile diferitelor comunități reformate, atât din Cluj, cât și din alte localități. Unul dintre cele mai

importante obiective ale sale era reducerea decalajului de dezvoltare al Transilvaniei; de aceea, considera educația o prioritate și intervenea ori de câte ori putea pentru a obține sprijin în vederea redeschiderii școlilor închise, extinderii celor existente și înființării altora noi. În expoziție sunt prezentate câteva mărturii ale acestor eforturi. Inițiativele sale în domeniul politicii științifice și educaționale s-au reflectat și în sprijinul acordat școlilor din Transilvania și din afara ei. A purtat o corespondență intensă cu reprezentanții reformaților din București, pastorul Ferenc Koós și inspectorul bisericesc József Debreczy, pe tema susținerii școlii reformate maghiare din București. Unul dintre aceste documente este scrisoarea de mulțumire din iunie 1858, în care reprezentanții comunității reformate bucureștene își exprimă recunoștința pentru cei 20 de galbeni imperiali trimiși de Imre Mikó în sprijinul construirii unei noi clădiri școlare.

La 1 iunie 1863, Sándor Bíró, secretarul asociației femeilor din Târgu Lăpuș, i s-a adresat lui Mikó în numele organizației. În scrisoare, prezenta planurile educaționale ale consiliului Bisericii Reformate din localitate, pentru realizarea cărora asociația femeilor inițiase o colectă. Îi cerea lui Mikó să accepte rolul de protector al asociației și să sprijine inițiativa construirii școlii.

Imre Mikó îndeplinea din 1838 funcția de curator general al Colegiului Reformat Bethlen din Aiud și, fiind el însuși absolvent al acestei școli, se preocupa în mod deosebit de soarta ei. După distrugerea instituției în 1849, și-a consacrat toate eforturile refacerii acesteia și redobândirii prestigiului de care se bucurase în învățământul transilvănean. După numeroase lupte, colegiul a putut fi redeschis treptat, aproape clasă cu clasă, iar în 1862 facultatea de teologie a revenit de la Cluj la Aiud. În expoziție poate fi văzut discursul rostit cu ocazia festivităților din 7–8 noiembrie 1862. Mikó a ajutat școala nu doar prin demersuri administrative, intervenții și negocieri. S-a îngrijit și de dotarea ei, între altele donând colegiului din Aiud colecția sa de 820 de volume cu opere ale autorilor clasici ai Antichității. Donația a fost însoțită de o scrisoare emoționantă: „Puterea cerească mi l-a răpit pe cel căruia îi fusese destinată inițial această colecție... Și astfel, acum, când vechea noastră școală superioară din Aiud, odinioară înfloritoare, ... a renăscut, unde aș putea să o așez într-un loc în care să fie mai necesară? ... Fie, așadar, această colecție pentru totdeauna a Școlii Superioare Evanghelice Reformate din Aiud!”.

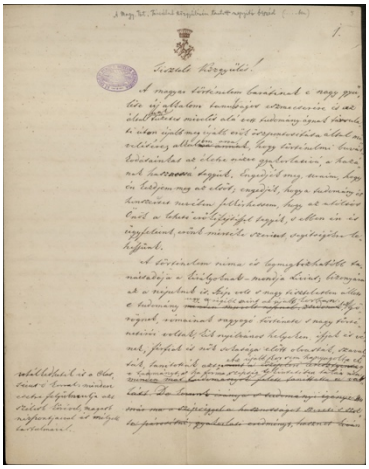

Imre Mikó nu a sprijinit doar centrele de învățământ reformat din Transilvania și școlile reformate din comunitățile dispersate, ci a acordat o atenție deosebită și îmbunătățirii posibilităților de educație pentru secui. A contribuit la înființarea Colegiului Reformat din Sfântu Gheorghe și, în 1859, a acceptat să devină protectorul instituției. Ca în toate funcțiile sale anterioare, s-a remarcat și în această misiune prin angajamentul său moral și material: a sprijinit înființarea claselor primare și, ulterior, a celor superioare, a comandat și a plătit planurile noii clădiri școlare și a lăsat colegiului prin testament 60.000 de florini. Conducerea școlii a ales să dea instituției, întemeiată de Biserica Reformată, de comunitatea din Trei Scaune și de Imre Mikó însuși, numele contelui; din acest motiv, școala a purtat până în 1948, iar apoi din nou, începând cu 1990, numele Colegiul Secuiesc Mikó (Székely Mikó Kollégium). În expoziție sunt prezentate două scrisori referitoare la istoria școlii. Prima este o scrisoare adresată de Imre Mikó conducerii instituției la 26 august 1860, la care a anexat sigiliul și deviza școlii. După cum explica, reprezentarea soarelui și a lunii pe stemă simboliza răspândirea luminii și risipirea întunericului; de aceea, a gravat pe sigiliu deviza „Să fie lumină!”. Cea de-a doua scrisoare a fost trimisă lui Imre Mikó, la 2 mai 1864, de Ferenc Gödri senior și protopopul Áron Benedek. Aceștia îi cereau să intervină pe lângă Consiliul Superior al Bisericii Reformate pentru sprijinirea deschiderii claselor a V-a și a VI-a.

Contele Imre Mikó este considerat și unul dintre fondatorii universității din Cluj. După 1867, atribuțiile și funcțiile sale s-au extins; în calitate de deputat în Parlament, a luat cuvântul și a propus înființarea la Cluj, a celei de-a doua universități a țării. Negocierile pentru întemeierea universității se numără printre reușitele sale în domeniul politicii științifice. L-a invitat la Cluj pe ministrul instrucțiunii publice, József Eötvös, pentru a-i prezenta în detaliu colecțiile Asociației Muzeului Ardelean, pe care le-a pus la dispoziția viitoarei universități. Dreptul de utilizare a colecțiilor a constituit un argument de mare greutate în alegerea orașului în care urma să fie înființată universitatea. La fel de importantă a fost și prezența cercului de intelectuali dedicați cercetării științifice, reunit în jurul asociației. Datorită acestor factori, Clujul a fost ales ca sediu al universității. Ministerul Instrucțiunii Publice și SMA au încheiat un contract prin care SMA ceda universității, în schimbul unei chirii anuale, dreptul de folosire a colecțiilor sale, păstrând însă drepturile de proprietate, de extindere a colecțiilor și de supraveghere a acestora. Contractul a clarificat situația colecțiilor și perspectivele lor

de dezvoltare. Parteneriatul cu universitatea a asigurat condiții pe care asociația cu greu le-ar fi putut asigura: spații pentru depozitarea colecțiilor, fonduri pentru cheltuielile materiale și personalul necesar. Expoziția prezintă două discursuri ale lui Imre Mikó: unul cuprinde propunerea făcută în Parlament, în 1872, cu privire la sediul celei de-a doua universități a țării și argumentele sale, iar celălalt a fost rostit după deschiderea universității, la depunerea jurământului de către profesori, în calitate de comisar ministerial (19.10 1872).

Îndeobște, sunt evidențiate două dintre calitățile de membru deținute de Imre Mikó în instituțiile științifice maghiare: apartenența la Academie și rolul său în Societatea Istorică Maghiară. Academia Maghiară de Științe l-a ales membru de onoare pe 15 august 1858, iar în 1865 membru al consiliului de conducere. Discursul său de recepție a purtat titlul *Separarea Transilvaniei de Ungaria*, studiul a apărut în publicația de comunicări a Academiei Maghiare de Științe, în volumul IX/5 din 1860. Recunoașterea sa s-a datorat atât activității desfășurate în jurul SMA, cât și cercetărilor sale istorice. În 1860 a contribuit cu o donație de 4.000 de florini la capitalul Academiei. În expoziție poate fi văzută invitația din 7 aprilie 1866, trimisă de președintele Academiei, József Eötvös, prin care Imre Mikó era convocat la ședința consiliului de conducere din 15 aprilie. Comunitatea istoricilor maghiari a înființat Societatea Istorică Maghiară la 15 mai 1867 și l-a ales pe Imre Mikó drept primul ei președinte. Alegerea constituia, probabil, atât o recunoaștere a experienței sale de cercetător și de descoperitor de izvoare istorice, cât și o consecință a funcției pe care o ocupa în guvernul Andrássy. În iulie 1867 a sprijinit societatea cu 1.000 de florini. A rămas președintele acesteia până la moarte. În expoziție este prezentat discursul inaugural rostit la ședința comitetului Societății Istorice Maghiare din 2 iulie 1867.

Expoziția nu trece în revistă toate etapele carierei administrative a lui Imre Mikó. Trebuie totuși să amintim un moment de răscruce al vieții sale personale și al activității publice: rolul jucat în Revoluția de la 1848–1849, apreciat foarte diferit de contemporani. Mikó întreținea relații bune atât cu liberalii naționali, cât și cu partidul conservator și și-a concentrat toate eforturile pentru ca în Transilvania să fie urmată o politică pașnică și legală. A încercat să medieze între interesele naționale și Curtea de la Viena. Nu a acceptat funcția de cancelar oferită la Viena, deoarece considera că aceasta ar primejdui interesele naționale și revendicarea unirii Transilvaniei cu

Ungaria. Dorea să rezolve pașnic relațiile dintre Imperiu și Ungaria, atitudine greu de conciliat cu elanul revoluționar. În speranța respectării legilor și a unei soluționări pașnice, a acceptat să prezideze adunarea națională a secuilor de la Lutița, îndemnând la pace secuii, românii și sașii, de teama izbucnirii unui război civil. Nu a putut împiedica însă declanșarea conflictului armat. Pe măsură ce războiul civil lua amploare în Transilvania, orașele cădeau unul după altul în mâna habsburgilor. După predarea Clujului fără lupte, Mikó a mers în grabă la Viena, înaintea suveranului, cu un memoriu redactat în vederea încetării ostilităților. Acolo, în decembrie 1848, a fost plasat în arest la domiciliu, din care s-a putut întoarce acasă abia în octombrie 1849. Însă adevărata sa implicare în viața publică a început ulterior: întors acasă, și-a pus timpul și averea în slujba reconstruirii provinciei devastate. În 1861, a redactat un memoriu despre rolul său în evenimentele revoluționare și l-a depus la Curte. Acest text poate fi considerat și o mărturisire a convingerilor sale politice: manuscrisul este prezentat în expoziție.

Din partea Transilvaniei, Imre Mikó a fost unul dintre artizanii pregătirii Compromisului austro-ungar. Ca recunoaștere a meritelor sale, a fost inclus în primul guvern ungar format după 1867: prim-ministrul Gyula Andrássy i-a încredințat portofoliul Lucrărilor Publice și Transporturilor. A exercitat această funcție timp de trei ani, considerând că cea mai importantă misiune a sa era depășirea izolării geografice și comerciale a Transilvaniei. În calitate de ministru al transporturilor, până la sfârșitul anului 1867, a întocmit un plan al rețelei feroviare din Ungaria, pornind de la vechile proiecte ale lui István Széchenyi, regândindu-le și adaptându-le noilor împrejurări. Planul prevedea 25 de linii feroviare și integra Transilvania în rețeaua de transport și în circuitul comercial al Europei Occidentale.

Primul loc în acest proiect îl ocupa linia ferată către orașul-port Fiume (astăzi Rijeka, Croația), anexat Regatului Ungariei în 1868; construcția căilor ferate din Transilvania reprezenta a doua prioritate a proiectului. (Cronologia construirii și inaugurării liniilor feroviare confirmă în mare parte transpunerea în practică a acestor idei). La 16 iulie 1869, Imre Mikó a fost ales cetățean de onoare al orașului Fiume și a primit cu acest prilej o diplomă festivă, ca principal susținător și promotor al elaborării proiectului detaliat al liniei Budapesta–Fiume și al începerii lucrărilor. Orașul Fiume vedea în această cale ferată o garanție că va putea evita izolarea și pierderea legăturilor comerciale în fața concurenței orașului vecin Trieste, aflat sub administrație austriacă. Această diplomă festivă, descoperită recent, este expusă aici.

*

Pe lângă personalitatea publică, am considerat important să îl prezentăm în această expoziție pe Imre Mikó și în mijlocul familiei sale. Nu și-a cunoscut mama, Borbála Mikes, care a murit de febră puerperală după nașterea lui. Tatăl său, György Mikó, jude regal suprem în Trei Scaune, a încredințat creșterea copiilor, Imre și fratele său mai mare, György, bunicilor materni. În corespondența lui Imre Mikó s-au păstrat numeroase scrisori primite de la bunica sa, Julianna Ugron. Acestea arată grija pentru nepotul ei: sfaturile, avertismentele și uneori mustrările sale sunt tot atâtea mărturii ale sprijinului și iubirii bunicii. După încheierea studiilor la Aiud și Târgu Mureș, în 1825 Imre Mikó a lucrat ca referent la Tabla Regească din Târgu Mureș. Din 1826 a devenit copist în cadrul Guberniului Transilvaniei. Și în perioada în care locuia la Cluj a continuat să corespondeze cu bunica sa din Ocna Mureș, care acum îi amintea de îndatoririle sale nu elevului Imre, ci funcționarului public, asigurându-l în același timp de dragostea ei. La 20 octombrie 1829 îi scria: „Cea mai mare grijă să o ai pentru cinstea și sănătatea ta, căci pierderea lor mi-ar grăbi cel mai mult moartea, iar pentru tine îmi doresc cel mai mult să-mi prelungesc viața. Să nu-ți pierzi încrederea în mine; dacă ai nevoie de ceva, apelează la mine mai degrabă decât la un străin...”

Evocăm anii de școală ai lui Imre Mikó prin notițele sale școlare de istorie.

În 1836, Mikó și-a început noua slujbă la Viena, în calitate de secretar al Cancelariei Aulice a Transilvaniei. Șederea sa la Viena a fost relativ scurtă; nu dorea să rămână acolo și s-a întors în țară încă din 1837, când, în toamna acelui an, Dieta Transilvaniei l-a ales consilier gubernial. În timpul acestei scurte șederi vieneze, celebrul pictor în stil Biedermeier, Pierre Claude, i-a realizat portretul în acuarelă, păstrat într-o

frumoasă casetă din piele maro. În 1840 s-a căsătorit cu Mária Rhédey, fiica lui Ádám Rhédey și a Mariei Teleki. Căsătoria lor, din păcate de scurtă durată, s-a întemeiat pe iubire reciprocă. Din aceeași perioadă datează și portretul în acuarelă al soției, pe care Lajos Kelemen, cel care a identificat imaginile, l-a atribuit lui Ferenc Simó sau lui Miklós Barabás. Acest portret s-a păstrat într-o casetă de piele asemănătoare celei în care se afla portretul lui Mikó menționat mai sus. Ambele portrete pot fi văzute în expoziție.

Una dintre cele mai emoționante dovezi ale iubirii și respectului reciproc dintre soți este traducerea realizată de Mária Rhédey sau, mai exact, dedicația adresată soțului ei, scrisă pentru aceasta pe o frumoasă hârtie specială, decorată și elegantă. Mária Rhédey s-a încumetat să traducă o lucrare a lui Christoph von Schmid (1768–1854), a cărei acțiune se petrece în epoca cavalerilor. Cartea era un adevărat bestseller al vremii și concentra ideile pedagogice ale secolului al XIX-lea. Ea i-a dedicat traducerea soțului în următoarele cuvinte: „Neștiind cu ce altceva aș putea să-ți fac o bucurie, îți ofer prima mea încercare cărturărească și, probabil, și ultima, în fericita speranță că orice nimic venit de la Maria ta îți face plăcere… Gândește-te că, oricât de neînsemnată ar fi lucrarea în sine, pe mica ta Maria a costat-o multă frământare a minții…”

Cuplul a avut patru copii: Mária (1842), Ádám (1843), Ferenc (1847) și Anna (1849). Mária Rhédey a consemnat nașterea primilor trei într-o carte: ediția din 1794 a volumului *Învățături și rugăciuni creștine* de György Szikszai. Aceste însemnări sunt expuse aici. Se pare că Mária Rhédey își întocmea testamentul înainte de nașterea fiecărui copil. Cunoscând condițiile epocii, acest lucru nu este surprinzător: chiar și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, multe mame își pierdeau viața după naștere. Expoziția prezintă testamentele redactate înainte de venirea pe lume a fiilor Ádám și Ferenc. Ferenc a murit la vârsta de șase luni, astfel că în seria de fotografii în care apare Imre Mikó alături de copiii săi pot fi văzute doar cele două fiice, Mária și Anna, precum și fiul Ádám. Fotografia din anii 1850 ar putea fi opera fotografului clujean Ferenc Veress.

Mária Rhédey a murit la 24 martie 1849, în urma febrei puerperale, după nașterea Annei. Mikó a aflat despre moartea soției abia în luna mai. Durerea provocată de această pierdere a dat naștere unor poezii pe care le-a așternut într-un caiet de mici dimensiuni, înainte de întoarcerea din Viena sau din Dornbach, aflat în apropiere a capitalei. Am deschis caietul la una dintre cele mai frumoase poezii ale acestei colecții, scrisă de ziua numelui Mariei. Imre Mikó hotărâse încă de atunci să ridice, după întoarcerea acasă, un monument funerar demn de soția sa. Astăzi cunoaștem

monumentul sub numele de Cripta Mikó–Rhédey. Cripta în stil neogotic a fost proiectată în 1863 de Antal Kagerbauer, la comanda lui Imre Mikó. Deasupra portalului neogotic se văd stemele conților Mikó și Rhédey. În interiorul criptei, pe un soclu de marmură roșie-închisă, a fost așezată o statuie culcată, în mărime naturală, înfățișând-o pe Mária Rhédey, sculptată în marmură albă. Statuia este opera sculptorului praghez Emil Max. István Sárdi (1843–1901) a realizat un desen în creion al criptei, iar Ferenc Veress o fotografie. Și datorită recomandării lui Imre Mikó, István Sárdi a devenit un portretist cunoscut al Clujului, primind însărcinări și din partea revistei Vasárnapi Újság. În desenul în creion expus se vede în prim-plan monumentul funerar al contelui Ádám Kendeffy, situat între criptele Mikó–Rhédey și cea a contelui Domokos Bethlen. Imaginea a fost publicată în *Vasárnapi Újság* în 1875 (nr. 44, p. 644).

Imre Mikó și-a crescut singur copiii. A respectat rugămintea exprimată de soția sa în mai multe versiuni ale testamentului: nu și-a îndepărtat copiii, nu le-a încredințat creșterea altora, ci i-a ținut alături de el. S-a îngrijit de ei, de educația și bunăstarea lor și, ceea ce este mai important, i-a iubit și în locul mamei. Din anii 1850–1860 s-au păstrat mai multe fotografii ale familiei rămase fără mamă, majoritatea realizate de Ferenc Veress. O mică selecție sub formă de colaj, alcătuită din aceste fotografii de cabinet, poate fi văzută în expoziție.

Legătura afectuoasă dintre copii și tatăl lor este documentată prin câteva scrisori. După căsătorie, Mária, soția lui Károly Teleki, a locuit împreună cu familia sa la Șapartoc (jud. Mureș). Din acea perioadă datează și scrisoarea expusă: la 7 august 1862, în care îl anunța pe tatăl ei că au sosit cu bine și îi povestea despre o neplăcută, dar ușoară îmbolnăvire.

Frații și surorile își scriau și între ei. Într-o scrisoare datată 4 iunie 1861, Anna, care locuia în casa părintească, își felicită fratele aflat la Heidelberg cu prilejul zilei sale de naștere. Seria de scrisori de familie prezentată aici se încheie cu cea trimisă de Imre Mikó fiului său la 29 iunie 1861. Alături de îndemnurile și sfaturile părintești, tatăl își exprimă și aprecierea: „Îmi place că reflectezi la cele citite. Astfel, lectura devine deopotrivă o plăcere și o hrană pentru suflet”. Ilustrăm evenimentele din viața familiei și printr-un document tipărit: confirmarea religioasă a Mariei și a lui Ádám a avut loc la Cluj, la 31 mai 1857, iar predica a fost rostită de pastorul reformat Péter Nagy. Acesta a avut un rol important în viața familiei: a fost prietenul lui Imre Mikó, i-a oficiat înmormântarea soției și, mai târziu, a trei dintre copii (Ferenc, Mária și Ádám), iar în

cele din urmă și pe cea a lui Imre Mikó. Predica rostită la confirmarea celor doi copii mai mari a fost publicată, iar exemplarul care a aparținut familiei este expus aici.

Biblioteca noastră păstrează mai multe manuscrise ale lui Ádám Mikó. Dintre ele, am ales să expunem o lucrare de tinerețe, Kolozsvár története (Istoria Clujului). Tânărul de 17 ani a pregătit acest studiu pentru un concurs lansat de Pál Gyulai, iar textul oferă o imagine asupra culturii și cunoștințelor sale.

Încheiem prezentarea vieții de familie prin învățăturile lui Imre Mikó către fiului său, Ádám. Textul reprezintă testamentul său moral, în care se adresează nu numai fiului, ci și celor două fiice. Puritatea trupului și a sufletului, cultivarea neîncetată a propriei persoane și dobândirea competențelor, unitatea familiei și prietenia, îndatorirea sfântă a iubirii de patrie și a respectării limbii materne, spiritul civic și administrarea înțeleaptă a averii, toleranța religioasă și dragostea față de oameni sunt temele esențiale ale lucrării. Am deschis manuscrisul la rândurile prin care contele își ia rămas-bun de la copii: „Cine știe dacă veți mai avea pe cineva care să vă spună atât de sincer, dorindu-vă binele, cum să vă purtați în viață? Ultimele mele cuvinte pentru voi: iubiți-vă unii pe alții, fiți binecuvântați, trăiți fericiți. Soarele vieții mele a apus în lăcașul liniștii netulburate pentru vecie, al vostru se ridică acum spre amiază: fie-i strălucirea lungă și frumoasă. Dumnezeu să fie cu voi! Ne vom mai vedea. Acesta este glasul credinței și mă mângâie să mă despart de voi cu aceste cuvinte... Până la revedere, Dumnezeu să fie cu voi”.

*

Imre Mikó s-a preocupat în mod deosebit, mai ales în anii 1850, de identificarea, copierea și conservarea izvoarelor istorice maghiare. În perioada care a urmat înfrângerii revoluției și a luptei pentru independență, Mikó s-a îndreptat către istorie, încercând să găsească în trecut puterea necesară pentru a merge mai departe. Era convins că înțelegerea momentelor tragice ale istoriei maghiare putea oferi forța necesară unei noi renașteri și i-a îndemnat și pe contemporanii săi transilvăneni să urmeze această cale. Și-a propus ca obiectiv redactarea unei istorii a Transilvaniei, sarcină pe care dorea să o încredințeze cercetătorilor transilvăneni. Unul dintre rezultatele importante ale eforturilor sale de mobilizare a fost inițierea unei colecții editoriale dedicate publicării izvoarelor istorice. În 1855 a lansat scria de publicații de izvoare istorice intitulată *Date istorice transilvănene*, pentru realizarea căreia a atras istorici

ERDELYI
TÖRTÉNELMI ADATOK.
I. KÖTET.

recunoscuți ai epocii, savanți care aveau pregătirea și experiența necesare. Primele trei volume ale seriei (1855–1857) au fost îngrijite chiar de el, iar în timpul vieții sale au apărut în total patru volume. În cadrul expoziției, poate fi văzut primul volum, precum și pagina de titlu manuscrisă, realizată după concepția lui Imre Mikó.

Dintre monografiile sale independente am ales două, ale căror origini se regăsesc în perioada studiilor sale la Aiud. Biblioteca Colegiului din Aiud păstra bună parte din documentele lui Péter Bod și József Benkő, astfel încât Imre Mikó a avut ocazia să cunoască manuscrisele celor doi autori încă din anii de școală. Copiile realizate de el în acea perioadă dovedesc că le-a recunoscut de timpuriu importanța. Din acest interes timpuriu s-au născut cele două monografii dedicate lui Péter Bod și József Benkő, prima publicată în 1862, iar cea de-a doua în 1867.

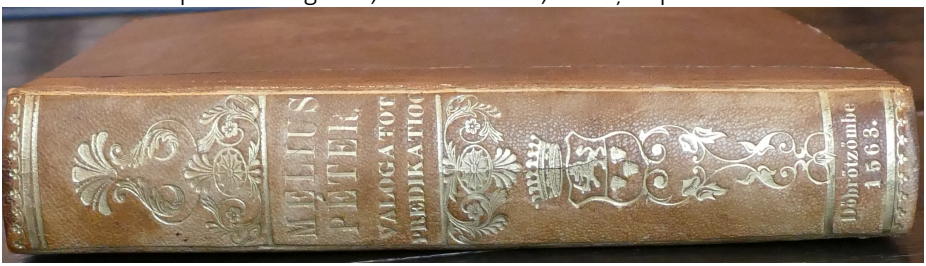
O lucrare fundamentală pentru înțelegerea concepțiilor sale este Irányeszmék (Idei călăuzitoare), în care Mikó și-a sintetizat viziunile asupra dreptului public, societății și istoriei. Lucrarea a apărut pentru prima dată în revista Budapesti Szemle, fiind publicată ulterior, în 1861, la Pesta, de către editorul Gusztáv Emich. Mikó a structurat în șase capitole problemele considerate de el esențiale pentru înțelegerea epocii: I. Limba și literatura; II. Înțelegerea reciprocă și integrarea socială; III. Tineretul maghiar; IV. Menirea femeilor noastre; V. Păstrarea fundamentelor istorice; VI. Stabilirea în afara patriei. Considerăm această lucrare drept un text programatic în care Mikó își expune concepțiile cu privire la viața publică.

Dintre scrierile sale referitoare la probleme concrete ale vieții publice am selectat, de asemenea, două, ambele legate de activitatea sa ministerială. După cum am menționat deja, în calitate de ministru al comunicațiilor și lucrărilor publice, Mikó vedea în construirea rețelei feroviare una dintre cele mai importante sarcini ale sale, proiectul aferent a fost publicat încă din 1867. Un an mai târziu, în aceeași calitate, a înaintat Curții imperiale proiectul său privind dezvoltarea transporturilor din Ungaria: construirea unor noi drumuri publice, evaluarea stării râurilor, regularizarea acestora și, acolo unde era posibil, transformarea lor în căi navigabile, precum și extinderea căilor ferate. Textul a fost publicat atât în limba maghiară, cât și în limba franceză. În cadrul expoziției este prezentată versiunea franceză.

În 1872, Imre Mikó a renunțat la mandatul său de deputat în Parlament. Cu această ocazie, a adresat un discurs cetățenilor din Cluj, publicat în același an la Pesta, de editura Athenaeum. Este un discurs de rămas-bun de la viața politică, în care contele, retrăgându-se treptat din toate activitățile publice, și-a explicat astfel decizia: „Din cauza vârstei mele înaintate, a puterilor în declin și a sănătății șubrezite, trebuie să mă retrag din viața publică, în slujba căreia am petrecut deja patruzeci și cinci de ani. (...)

Primiți, mult stimați concetățeni, încă o dată expresia mulțumirii și recunoștinței mele, a rămasului meu bun și a respectului meu."

Deși o singură expoziție nu poate fi suficientă pentru evaluarea moștenirii lăsate de Imre Mikó, numărul volumelor tipărite și manuscrise păstrate în biblioteca noastră, care îi poartă amprenta, este aproape imposibil de estimat. Cataloagele bibliotecii sale au fost întocmite la mijlocul anilor 1850 și completate ulterior, în anii 1860, însă este evident că acestea nu cuprind toate volumele din colecția contelui. O parte dintre cărțile menționate în aceste inventare au îmbogățit biblioteca SMA, dar aici au ajuns și numeroase volume care nu figurau în listele respective. În expoziția noastră prezentăm câteva exemplare provenite din biblioteca lui Imre Mikó, fiind conștienți de caracterul inevitabil parțial și subiectiv al acestei selecții, deoarece a trebuit să renunțăm la prezentarea tuturor exemplarelor care ar fi putut fi considerate reprezentative. Cititorii bibliotecii noastre au ținut, fără îndoială, de nenumărate ori în mâini aceste cărți frumos legate, care păstrează și astăzi ex-librisul lui Imre Mikó. Prin volumele selectate pentru expoziție am încercat să ilustrăm și diversitatea colecțiilor bibliotecii noastre. În prezent, identificăm zece incunabule provenite din biblioteca lui Imre Mikó. Dintre acestea am ales un volum deosebit de frumos ornamentat al operei lui Augustin, De civitate Dei, în ediția apărută la Basel în 1490.

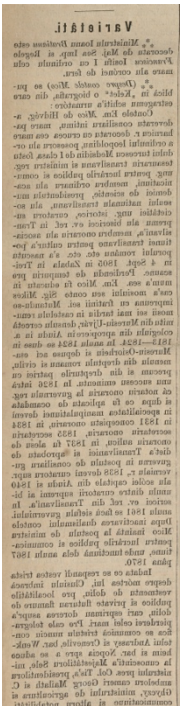

Și în colecția de carte veche maghiară se găsesc numeroase volume provenite din biblioteca lui Imre Mikó. Prin volumul de predici al lui Péter Melius Juhász dorim să arătăm grija cu care contele își păstra cărțile: a dispus înlocuirea legăturii originale, probabil deteriorate, împiedicând astfel degradarea completă a tipăriturii. Pe cotorul volumului putem admira ornamentația aurită, realizată cu mult gust de legătorul de cărți pentru Imre Mikó. În această expoziție prezentăm și o altă carte veche maghiară: traducerea realizată de István Huszti Szabó a lucrării Paradiesgärtlein (Mica grădină a paradisului), aparținând autorului pietist german Johann Arndt, publicată în limba maghiară în 1698. Am ales acest exemplar datorită legăturii sale: pe coperțile din față și din spate, îmbrăcate în catifea verde, se află, în monturi de argint aurit, stema comandantului curuților și, pentru o scurtă perioadă, principe al Transilvaniei, Imre Thököly.

Exemplarul expus al cărții lui László Listius, publicată la Viena în 1653, provine tot din biblioteca lui Imre Mikó, însă a avut anterior alți doi proprietari remarcabili. Mai întâi i-a aparținut lui Ferenc Kazinczy, una dintre figurile reprezentative ale reformei limbii maghiare, iar ulterior Gábor Kazinczy i l-a dăruit lui Imre Mikó, în 1859, în timpul pregătirilor pentru înființarea SMA.

Nu numai fondul de carte veche maghiară s-a îmbogățit cu volume provenite din biblioteca lui Imre Mikó, ci și colecția noastră de carte românească veche (BRV). Dintre acestea prezentăm lucrarea lui Petru Maior, dedicată istoriei românilor, publicată la Pesta în 1812. Descrierea volumului se regăsește și în catalogul tematic al bibliotecii Mikó, prezentat în cadrul expoziției.

În depozitele colecției de carte veche se păstrează numeroase volume provenite de la Imre Mikó. Dintre acestea am ales unul care a ajuns în biblioteca SMA din colecția Aranka, salvată de Mikó. După cum se știe, moștenitorii lui György Aranka, organizatorul Societății Maghiare pentru Cultivarea Limbii din Transilvania, au vândut colecția de cărți și manuscrise aparținând înaintașului lor, către Academia Maghiară de Științe. Imre Mikó a insistat însă ca această colecție să rămână într-o instituție publică de patrimoniu din Transilvania. Din acest motiv, a răscumpărat-o de la Academie și a depus-o în biblioteca SMA. Cartea expusă este lucrarea lui Vazul Alexovics despre lectura cărților (Pesta, 1792). Imre Mikó a donat asociației pe care o fondase numeroase volume nu numai din propria bibliotecă, ci și din biblioteca familiei soției sale. Publicația pariziană care prezintă istoria Republicii Franceze i-a aparținut soției sale: tatăl acesteia, Ádám Rhédey, i-a dăruit-o fiicei sale, Mária Rhédey, iar volumul a ajuns în biblioteca noastră din colecția comună a familiei, formată prin reunirea bibliotecilor celor doi soți.

Moartea lui Imre Mikó, survenită la 16 septembrie 1876, a zguduit profund opinia publică din Transilvania și Ungaria. Revista *Erdélyi Múzeum*, pe care contele o îndrăgise și o sprijinise de-a lungul întregii sale vieți, i-a dedicat un amplu necrolog. A fost înmormântat la 19 septembrie 1876, iar potrivit relatărilor vremii, între 10.000 și 12.000 de persoane l-au însoțit pe ultimul drum. Memoria sa a fost evocată și în ziarele diferitelor comunități naționale din Transilvania. Publicația sibiană *Telegrafulu Romanu* a redactat articolul comemorativ dedicat lui Mikó pe baza biografiei publicate în paginile ziarului Kelet. Unul dintre cele mai importante organe de presă ale sașilor din Sibiu, Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem

Siebenbürger Boten, a publicat, la rândul său, un amplu articol comemorativ despre viața și activitatea lui Imre Mikó, apărut la 18 septembrie 1876.

Memoria lui Imre Mikó a fost păstrată cu fidelitate de-a lungul ultimilor 150 de ani. Cu ocazia împlinirii a treizeci de ani de la înființarea SMA, a fost dezvelit bustul său în grădina pe care o donase asociației. Sculptura a fost realizată de Miklós Vay cel Tânăr, la solicitarea asociației. Bustul din bronz, înalt de 1,35 metri, este așezat pe un soclu cu o înălțime de peste doi metri. Monumentul a fost mutat în amplasamentul său actual în 1920. O fotografie realizată în timpul ceremoniei de dezvelire a fost publicată în revista *Vasárnapi Újság*. Prin copia acestei fotografii evocăm un moment comemorativ. Cu aceeași ocazie, Societății Muzeului Ardelean a publicat și un mic volum omagial, care cuprinde discursurile rostite la inaugurarea monumentului, precum și poeziile scrise special pentru acest eveniment. Pentru a marca centenarul nașterii lui Imre Mikó, am ales o evocare a figurii acestuia, semnată de Pál Erdélyi, fost director al bibliotecii noastre. La împlinirea a treizeci de ani de la moartea sa, memoria contelui este omagiată printr-un volum publicat de una dintre instituțiile de învățământ fondate de acesta, Colegiul Secuiesc Mikó (Székely Mikó Kollégium). În paginile volumului sunt păstrate documentele unei festivități anterioare organizate în memoria contelui.

Sperăm că expoziția noastră se înscrie în mod demn în șirul manifestărilor comemorative dedicate păstrării și cinstirii memoriei lui Imre Mikó.

Et facere et pati fortia

Mikó Imre halálának 150. évfordulóján rendezett kiállításunk a gróf embersége és tettei előtti tisztelgés kifejezése kíván lenni. Alakjának felidézése nem okozhat nehézséget, hiszen olyan mélyen beírta magát Magyarország és Erdély, de különösen Kolozsvár történetébe, hogy bármerre is lépjünk, önzetlenségének, erkölcsi és nagyvonalú anyagi támogatásának jeleivel, tárgyaival találkozhatunk.

A 19. század második felében polgárosuló Erdély egyik meghatározó alakja volt, akinek szellemi és anyagi öröksége mai napig kötelez bennünket eszméi előtti tisztelgésre, erkölcsi tartásának követésére és anyagi örökségének felelőségteljes megőrzésére.

Kiállításunk anyagát a Különgyűjtemények, a törzsgyűjtemény és a folyóiratgyűjtemény állományából válogattuk. A kiállítás vezérgondolatát Tompa Mihály versének metaforája adta: „Ragadd gyorsan, Erdély Széchenyie, / Ragadd kezedbe a szent lobogót!". Azt szeretnénk tehát megmutatni, mi tette gróf Mikó Imrét a kortársak szemében Erdély Széchenyijévé, mi mindennel vívta ki a személyét övező köztiszteletet és szeretetet, miért méltó ma is arra, hogy emlékezetét megőrizzük és továbbvigyük.

Kiállításunk három nagyobb egysége mind e vezérgondolat köré szerveződik. A kiállított dokumentumoknak mintegy fele Mikó társadalom- és intézményszervező tevékenységének eredményeit mutatja fel, ezek egyben Erdély polgárosulásának is megannyi mérföldkövének tekinthetők. A második nagyobb egység Mikó családi életébe nyújt betekintést, a harmadik rész pedig tudományos munkásságából, valamint könyvtárunkban őrzött örökségéből emel ki néhány reprezentatív kötetet. A kiállítást Mikó Imre életrajzi adataihoz kapcsolódó jubileumi megemlékezések dokumentumaival zárjuk, abban bízva, hogy jelen kiállítással is Mikó Imre emlékezetének megőrzéséhez járulhatunk hozzá.

*

Kiállításunkat tehát Tompa Mihály versével indítjuk, amely először a Vasárnapi Újság 1860. július elsejei számában jelent meg. Szerencsés helyzetben vagyunk, hiszen Mikó Imréről számos metszet készült életében, Tompa verse mellé így a bécsi művész Josef Kriehuber 1860-ban készített Mikót ábrázoló litográfiáját helyezhettük el. A Tompa Mihály versében megfogalmazott gondolat azonban nem a költő sajátja volt. Versét egy már széles körben elterjedt vélekedésre alapozta, ezt tanúsítja egy viszonylag korai, feltételezhetően az 1840-es években íródott, Mikó Imrét névnapján köszöntő vers is. A „Gróf Mikó Imréhez" címzett versét – amelyet 1860-ban,

Széchenyi István halála után írt, és amelyben Mikót Erdély Széchenyijének nevezi – egy már korábban kialakult közvélekedésre alapozta. Ezt tanúsítja egy viszonylag korai, feltételezhetően az 1840-es években keletkezett, ismeretlen szerzőtől származó, Mikó Imrét névnapján köszöntő vers is, amelyben a szerző az ünnepeltet a haza „Egyik Nagy Mecénásá”-nak nevezte.

Gróf Mikó Imre mecénási tevékenységének és szervezőmunkájának eredményeit eredeti dokumentumokkal, fényképekkel és különféle rajzokkal mutatjuk be. Élete fő művének ő maga is az Erdélyi Múzeum-Egyesület (ahogyan a megalakuláskor nevezték: Erdélyi Múzeum Egylet, a továbbiakban: EME) megalakítását tekintette. Ezzel az egyesülettel vált lehetővé az Erdélyben őrzött, múzeumba illő tárgyak összegyűjtése, szakszerű feldolgozása, megőrzése és a köz számára hozzáférhetővé tétele. Ugyan nem vált a szó megszokott értelmében múzeummá, de akadémiává sem, „mégis gyakorlatilag múzeumi gyűjtőmunkát és akadémiai jellegű tudományművelést végzett.” Így értékeli Egyed Ákos a Mikó Imre és az EME kapcsolatát: „Ez volt az ő főműve.”

Mikó az egyesület céljainak meghirdetésével valóságos mozgalmat indított el: az adományozás szándéka nemcsak Erdélyben, hanem Magyarország-szerte is sokakat megmozgatott. A múzeumi gondolat már az 1840-es években megfogalmazódott, de Mikó Imre fellépésére volt szükség ahhoz, hogy a bécsi udvarral folytatott tárgyalások végül eredményre vezessenek. Az EME létrehozása lehetőséget teremtett a

tudományos tevékenységek nemzeti keretben való művelésével. A közjó, az oktatás és a tudomány fejlődését kívánta az egyesülettel előmozdítani Mikó, akárcsak a köré gyűlt értelmiségi kör is, ezáltal pedig a nemzet „felemelkedéséhez" hozzájárulni. Fontos szerepet töltött be a korabeli társadalmi nyilvánosság életében: nagyon rövid időn belül olyan központtá vált, amely a közös eszmeiség jegyében szervezte és alakította nemcsak Kolozsvár társadalmi-kulturális életét. A megalakulás társadalmi jelentőségét jelzi a köré szerveződő kulturális mozgalom is: a kolozsvári Nemzeti Színházban a Bánk bánt díszelőadásként adták elő a megalakulás ünneplésére, Erdélyi János Könyörgés című versét a kolozsvári zeneszerző, Szénfy Gusztáv megzenésítésében szólaltatták meg. Mikó Imrének az EME alakuló közgyűlésén elmondott beszédének autográf kézirata látható a kiállításon. Az egyesület létrejöttében fontos mozzanat volt, amikor Mikó a 12 holdas Belső-Szén utcai kertjét az azon található villával együtt az egyesületnek ajándékozta. A villa fotóját a kolozsvári fényképész, Veress Ferenc készítette el. A kertet az egyetem 1872. évi megalakulása után botanikus kertté alakították, ennek tervrajzát az egyetem első, Európa-hírű botanika tanára, Kanitz Ágoston készítette. Az EME javaiból az kolozsvári egyetem tehát ily módon is részesült.

Az Erdélyi Gazdasági Egyesületet 1844-ben alapította Teleki Domokos, de a szabadságharc idején teljesen működésképtelenné vált. Az egylet 1854-ben történt újjáalakítását Mikó Imre vette kézbe, így őt tekintjük az egylet második alapítójának. Az egylettel a mezőgazdaság korszerűsítését kívánta előmozdítani: a különböző szakterületek élére szakembereket hívott meg, akiknek egyik legfontosabb feladata a korszerű gazdasági eljárások terjesztése, a gazdaság gépiesítése volt. A szakmai tájékozódást szakkiállításokon való részvétellel támogatták. Az egylet tevékenységébe bevonta a birtokos gazdálkodó réteget, amely számára az egylet gazdasági és érdekvédelmi szervezetet is jelentett. Az ismeretek terjesztéséért szaklapot is indítottak, az Erdélyi Gazdasági Egylet Évlapjait. Kiállításunkon Mikó Imre 1854-ben, az újjáalakuló közgyűlésen elhangzott beszéde, az egylet folyóirata, valamint az egylet igazgatóválasztmányának felhívása látható, amelyben az 1854. november elejére tervezett terménykiállításra szánt termények beküldésére szólították fel a gazdálkodókat.

A kolozsvári magyar színjátszás 1792-ben kezdődött, 1821-től rendelkezett saját épülettel (1906-ban lebontották). 1843-ban a reformországgyűlés elrendelte az Országos Színházi Bizottság felállítását, ennek öttagú testülete élére Mikó Imrét nevezték ki, hivatala szerint a színház ügyeiben kellett eljárnia. A szabadságharc után a kolozsvári színház fennállásának legválságosabb időszakába jutott, miközben a színház nemzeti üggyé is vált, hiszen az anyanyelv művelésének szinte egyetlen nyilvá-

nos terepe maradt. 1853-ban Mikó Imre elnökletével alakult újra a színházi választmány, ez a színházi szakmai vezetés fölött állva intézte a színház ügyeit. „Aki mások nevében tesz s közvagyonnal sáfárkodik: köteles arról számolni is", vallotta Mikó Imre a színház 1865. évi közgyűlésén. Gazdasági jellegű feladatai mellett – az ő feladata volt a színház működéséhez szükséges támogatások megszerzése és a támogatások felhasználásának ellenőrzése –, színház szakmai felülvizsgálatára is joga volt, gondoskodott a megfelelő színházi igazgató kinevezéséről. Mikó Imre a színházi választmány elnöki feladatait 1875-ig látta el. A kiállításon Mikó Imre Szózata, amelyet a Nemzeti Színház újjáalakítása érdekében mondott el, valamint az 1865. évi közgyűlésen elmondott beszédének autográf kézirata tekinthető meg. A bemutatott dokumentumokat Békésy Károly (1850–1938) ceruzarajza egészíti ki, amely a Farkas utcai kőszínházat ábrázolja, és feltehetően Veress Ferenc fényképe alapján készült.

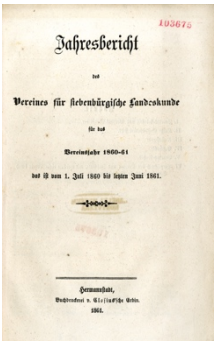
Mikó Imre közügyeket érintő tevékenységének legaktívabb időszaka az 1850-60-as évek voltak. Ebben a szekcióban egy újabb portréját bemutatjuk: Joseph Kriehuber 1852-ben készített litográfiáját .

A szabadságharc után az időszaki sajtó is komoly veszélybe került. Az abszolutista kormányzás szigora 1854-től enyhült, a korábbi lapok megszűnése után Kolozsváron ekkor sikerült új lapot indítani, a Kolozsvári Közlönyt, amelynek tulajdonosa és kiadója, a későbbi egyetemi rektor, Berde Áron volt, szerkesztője pedig Vida Károly. Mikó Imre 1856-1859-ig munkatársa és mecénása volt a lapnak, toborzó-tevékenységét a lap működéséhez is bevetette, s jelentősen hozzájárult a lap tekintélyének, súlyának és népszerűségének növeléséhez, általa is válhatott az erdélyi magyarság hivatalos szócsövévé. A lap 1856. március végi indulása után már nyáron – a szerkesztő és a

tulajdonos nézeteltérései miatt – ideiglenesen megszűnt. Október elején indult újra, s az újrainduló lap vezércikkét Mikó Imre írta, amelyben a lap legfontosabb feladatait jelölte ki: „feladata egyszersmind az is, hogy béfolyásuk által a tudomány, hasznos ismeretek és jó ízlés terjedjenek, a közműveltség és felvilágosodás folyvást gyarapodjék, s a népfaj, melynek érdekeit képviselni hivatva vannak, más népekkel bármely téren – tehát szellemin is mindig versenyt állni képes legyen." Mikó arra is kitér, mindezt miként tegye az újság: „legyenek folyvást erősek a dologban, mindig szelídek és illedelmesek a modorban". A kiállításon – az újság fizikai méretei miatt – e vezércikk másolatát helyeztük el.

Az olvasó társaságok, kaszinók a „közélet iskolájának" számítottak, jól meghatározott társadalmi, művelődési céljaik voltak. A fővárosban Széchenyi István alapította meg a Pesti Casinót, s ezzel országszerte igazi kaszinó-mozgalom indult el. A Kolosvári Casinót 1833-ban hozta létre Bethlen János, Bethlen Ádám, Béldi Ferenc, Bölöni Farkas Sándor és Kendeffy Ádám. Béldi Ferenc az alakuló gyűlésen elmondott beszédében foglalta össze a kaszinó céljait: „főbb czélja a' miveltebb társalkodás, nemzetiség előmozdítása, a' közértelem és érzés terjesztése". A Kolozsvári Casinonak már megalakuláskor 173 tagja volt, s már ekkor 35 folyóiratra fizetett elő. Az 1840-es években már jelentős könyvtárral is rendelkezett. Mikó Imre ebben az időben kormánytisztviselő volt (a Gubernium szolgálatában állt 1831-től, kezdetben mint tiszteletbeli fogalmazó, 1834-től már tekintélyesebb hivatala volt: guberniumi titkár feladatkörét kapta), miközben az ellenzékinek számító Casino tagjai közé is belépett, itt is próbálván egyensúlyozni a birodalmi és nemzeti érdekek között. A Casino fennállását, működését jelenlétével és anyagilag is támogatta. A kiállításon a Casino 1834. április 5-én keltezett, a május 24-i közgyűlésre szóló meghívója látható, valamint a kaszinó 100 éves jubileumán kiadott évkönyv, a mindenkori részvényesek névsorával.

*

Jahresbericht

des

Vereines für siebenbürgische Landeskunde

für das

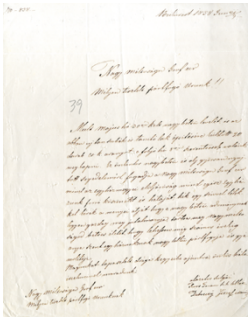
Vereinsjahr 1860-61

vom 1. Juli 1860 bis letzten Juni 1861.

Hermannstadt,

Mikó Imre nemcsak a magyar kulturális és tudományos egyleteket támogatta. Az 1840-ben, Medgyesen alapított szász honismereti társaság, a Verein für Siebenbürgische Landeskunde 1860-ban választmánya tagjává fogadta, ezt az egyesület 1861. évi jelentésében tették közzé E társaság céljaihoz hasonlót képviselt az 1859-ben megalakult Erdélyi Múzeum Egylet is, akárcsak az 1861-ben megalakult, a román művelődési törekvéseket összefogó ASTRA egyesület. Mikó Imre részt vett mindkét egyesület munkájában, anyagilag is támogatta őket. A kiállításon az erdélyi görögkeleti egyház püspökének, báró Andrei Șagunának, két Mikó

Imréhez címzett levele levele látható (Szeben, 1862. október 10. és november 6.), amelyekben megköszöni az ASTRA egyesületnek nyújtott 500 forintnyit támogatását és értesíti, hogy küldi a „Román Literaturai Egylet" (ASTRA) tiszteletbeli tagságát igazoló oklevelét, valamint részvétét tolmácsolja Mikó Ádám elhunyta miatt. Şaguna levele Mikó Ádám elhunytának kontextusában különösen érdekes: a püspök a gróf lelki erejét emeli ki, aki fájdalmában is képes a köz javát nézni és azt támogatni: „szerencséltettem meg győzettetni azon ritka lelkibeli erőről, a' mely Excellentiádat erősíti és engeszteli fájdalmában a szeretett fia elhunytáért."

Mikó Imrét 1840-ben az Erdélyi Egyházi Főtanács egyik főgondnokává nevezte ki. Ezt a hivatalt haláláig betöltötte, s mindvégig támogatta nemcsak a kolozsvári, de a vidéki református közösségek különböző kéréseit. Mikó Imre egyik legfontosabb célja Erdély civilizációs lemaradásának felszámolása volt, ezért az iskolaügyet kiemelt fontosságúnak tekintette, ahol tudott, mindig közbenjárt és segítséget eszközölt a különféle iskolatámogatási kérésekhez: a bezárt iskolák újraindításához, régiek bővítéséhez és újak alapításához. Ennek néhány emléke látható a kiállításon. Tudománypolitikai megvalósításai az erdélyi és Erdély határain túli iskolák támogatásában is megmutatkozott. A bukaresti reformátusok képviselőivel, Koós Ferenc lelkésszel és Debreczy József egyházi ellenőrrel sűrű levelezést folytatott a bukaresti magyar református iskola támogatásának ügyében. Ennek egyik dokumentuma a bukaresti reformátusok képviselőinek köszönőlevele 1858 júniusából, amelyben Mikó Imrének kifejezik hálájukat az új iskolai épület támogatására küldött 20 császári aranyért.

A magyarláposi nőegylet nevében 1863. június 1-jén Bíró Sándor egyleti titkár kereste meg Mikót. Levelében ismerteti a magyarláposi református egyháztanács oktalásügyi terveit, amelyek megvalósítására a nőegylet gyűjtést kezdeményezett. Levelében arra kérte Mikót, hogy vállalja az egylet pártfogását, és támogassa az iskolaépítési kezdeményezést.

A nagyenyedi református Bethlen-kollégium főkurátori tisztjét már 1838-tól ellátta Mikó, az enyedi iskola sorsát – egykori végzettjeként is – különösen a szívén viselte. Az iskola 1849-ben történt pusztítása után minden erejével azon volt, hogy egykori állapotát helyreállítsa, s az erdélyi oktatásban betöltött egykori rangját visszaszerezze. Sok küzdelem árán sikerült fokozatosan, szinte osztályonként újraindítani a kollégiumot, 1862-ben visszaköltöztetni Kolozsvárról Enyedre a teológiai kart. A kiállításon az ünnepi alkalomból (1862. november 7–8.) elmondott beszéde látható. Az iskolát nemcsak ügyintézéssel, közbenjárással és tárgyalásokkal segítette.

Felszereltségére is gondja volt – sok más minden mellett – ezért is adományozta 820 kötetből álló, az ókori klasszikusok műveit tartalmazó gyűjteményét az enyedi iskolának. Megható levél kíséretében adja át ezt a könyvgyűjteményt: „Az égi hatalom elszakitotta tőlem azt, akinek e gyűjtemény eredetileg szánva volt … S igy most, midőn hajdan virágzó nagy-enyedi főiskolánk … új életre kelt hová tehetném szükségesebb helyre … Legyen tehát e gyűjtemény örök időkre a nagy-enyedi ev. refor. Főiskoláé!”. Könyvtárának e részét fiának szánta örökségül. Ádám halála után döntött úgy, hogy a könyvek legjobb helyen az enyedi kollégiumban lesznek.

Mikó Imre nemcsak az erdélyi református oktatási központokat és a szórványban működő református iskolákat támogatta, hanem különös figyelmet fordított a székelyek oktatási lehetőségeinek javítására is: közreműködött a sepsiszentgyörgyi Református Kollégium alapításában, 1859-ben elvállalta a kollégium védnökségét. Ezt a tisztségét is úgy vállalta, mint ahogyan a korábbiakat is: teljes erkölcsi és anyagi támogatásában részesítette a sepsiszentgyörgyi kollégiumot: támogatta az elemi, majd felsőbb osztályok beindítását, megrendelte és kifizette az új iskolaépület terveit, végrendeletében 60.000 forintot hagyott az iskolára. Az iskola vezetősége Mikó nevét az iskola nevébe is befoglalta, hiszen az iskolát a református egyház, Háromszék népe és Mikó Imre alapította, ezért viselte 1948-ig, majd 1990-től a Székely Mikó Kollégium nevet. A kiállításon az iskola történetére vonatkozóan két levél látható. Mikó Imre levele látható. Az elsőt Mikó Imre 1860. augusztus 26-án címzete az iskola igazgatóságának, s amelyhez az iskola pecsétjét és jelmondatát csatolta. Mint írta a címerben a nap és a hold ábrázolása a világosság terjesztését, a sötétség oszlatását jelenti, ezért is metszette rá a „Legyen világosság!” jelmondatot. A másodikat id. Gödri Ferenc esperes (1791–1870) és Benedek Áron jegyző 1864. május 2-án írta Mikó Imrének, ebben kérik Mikó segítségét, hogy járjon közben a református egyház főtanácsánál, hogy segítsék az iskola 5. és 6. osztályának beindítását.

Gróf Mikó Imrét tekintjük a kolozsvári egyetem egyik alapítójának is. Szerepköre, hivatalai 1867 után kibővültek, országgyűlési képviselőként felszólalt és javaslatot tett az ország második egyetemének Kolozsváron történő megalapítására. Az egyetem körüli tárgyalások a tudománypolitika terén elért sikereit gazdagítják. Meghívta Eötvös József közoktatási minisztert Kolozsvárra, így közelebbről megismertethette az EME gyűjteményeivel, amelyeket a létesítendő egyetem használatára kínált fel. A gyűjtemények használati joga nyomós érvet jelentett a létesítendő egyetem helyszínének kiválasztásában, de hasonló súllyal bírt az egylet köré szerveződött tudományos tevékenységet művelő értelmiségi kör jelenléte is, ezeknek

köszönhetően nyerte el Kolozsvár az egyetemalapítás jogát. A közoktatási minisztérium és az EME szerződést között, amelyben megállapodtak, hogy az EME évi bér fejében átengedi az egyetemnek gyűjteményei használati jogát, a tulajdonjogot, a további gyűjtés és ellenőrzés jogát megtartja. Ezzel a szerződéssel az EME gyűjteményeinek sorsa és további lehetőségei is rendeződtek, az egyetemmel kötött szerződés biztosíthatta azokat a hiányzó feltételeket (a gyűjtemények tárolásához szükséges helyiségek, anyagi és személyi kiadások), amelyeket az egyesület nem tudott könnyen előteremteni. A kiállításon Mikó Imre két beszéde látható: az egyik az országgyűlési javaslata az ország második egyetemének helyszínére vonatkozóan s emelletti érvei (1872), a másik az egyetem megnyitása után, miniszteri biztosként a tanárok felesketésekor elmondott beszéde (1872. október 19.)

Mikó Imre magyar tudományos testületi tagságai közül kettőt szoktak kiemelni: az egyik az akadémiai tagsága, a másik pedig a Magyar Történelmi Társulatban betöltött szerepe. Az Akadémia 1858. augusztus 15-én tiszteleti tagiának választotta, 1865-ben pedig igazgatósági tagjának. Székfoglaló beszédét *Erdély különválása Magyarországtól* címmel tartotta (az értekezés a Magyar Tudományos Akadémia Értekezéseinek 1860. IX/5 kötetében jelent meg). Az elismerés egyrészt az EME körüli tevékenységének, másrészt történelmi kutatásai elismerésének eredménye. 1860-ban 4000 forintos adománnyal járult hozzá az Akadémia tőkéjéhez. A kiállításon Eötvös József akadémiai elnök 1866. április 7-én keltezett meghívólevele látható, amelyben Mikó Imrét az Akadémia árilis 15-i igazgatótanácsi ülésére hívta meg. A magyar történész közösség 1867. május 15-én alapította meg a Magyar Történelmi Társulatot, első elnökének Mikó Imrét választották. A történelmi kutatásokhoz értő, forrásfeltáró munkásságát elismerő gesztus mellett feltehetően az Andrássy-kormányban betöltött szerepe is közrejátszhatott megválasztásában. 1867 júliusában 1000 forinttal támogatta a Társulatot. Az elnöki tisztséget haláláig viselte. A kiállításon a MTT választmányi gyűlésén elhangzott megnyitó beszéde látható (1867. július 2.)

A kiállítás nem tér ki Mikó Imre hivatali pályájának minden állomására. Mindazonáltal meg kell emlékeznünk személyes életének és közéleti pályájának egy fontos fordulatáról, a szabadságharcban betöltött szerepéről, amelyet igen ellentétesen ítéltek meg kortársai. Mikó a nemzeti liberális és a konzervatív párttal egyaránt jó kapcsolatot ápolt, s minden igyekezetét arra összpontosította, hogy Erdélyben a békés és törvényes utat kövessék. Közvetíteni próbált a nemzeti érdekek

és a bécsi udvar között, nem élt a felkínált bécsi kancelláriai tisztséggel, mert úgy látta, ez a nemzeti érdekek sérülését, Erdély és Magyarország uniójának követelését veszélyezteti. Békés úton kívánta rendezni a birodalom és Magyarország ügyét, s ez nyilván nem volt összeegyeztethető a forradalmi indulatokkal. A törvények betartása és a békés rendezés reményében vállalta el az agyagfalvi székely nemzetgyűlés levezetését, a polgárháború veszélyétől tartva intette békére a székelyeket, románokat és szászokat. A fegyveres konfliktus kirobbanását már nem tudta megakadályozni. Ahogyan a polgárháború egyre nagyobb méreteket öltött Erdélyben, úgy estek el sorra a városok is. Kolozsvár fegyveres harcok nélküli átadását követően összeállított memorándummal sietett Bécsbe az uralkodó elé, ott 1848. decemberében házi őrizetbe vetették, ahonnan csak 1849 októberében térhetett haza. Mikó Imre közéleti szerepvállalásának ideje ezután következett el: hazatérése után idejét, vagyonát nem kímélve állt az összeomlott országrész újjáépítése mellé. A szabadságharcban játszott szerepéről ő maga készített emlékiratot 1861-ben és beadta az udvarhoz. Ez az irata politikai hitvallásának is tekinthető, ennek kézirata látható a kiállításon.

Erdély részéről Mikó Imre volt a kiegyezés előkészítője. Ennek elismeréseként kapott helyet az 1867 után alakult első magyar kormányban: Andrássy Gyula miniszterelnök a Közmunka- és Közlekedésügyi tárcát szánta neki. E megbízást három évig viselte, miniszterségének idején legfontosabb feladatának Erdély földrajzi és kereskedelmi elzártságának megszüntetését tekintette. Közlekedésügyi miniszterként már 1867 végére elkészítette a Széchenyi István egykori tervein alapuló, azt újragondoló és az újabb viszonyokhoz igazító magyarországi vasúti hálózat-tervet, amely 25 vasútvonal kijelölésével Erdélyt is bekapcsolta Európa nyugati felének közlekedés- és kereskedelmi forgalmába.

A tervezet első helyén az 1868-ban a Magyar Királysághoz csatolt Fiume (ma: Rijeka, Horvátország) kikötővároshoz vezető vasútvonal állt, ezt mindjárt az erdélyi építkezés követte (az ebben az időszakban megépített, átadott vasútvonalak kronológiája követte is nagyjából ezt a – fontossági sorrendnek is nevezhető – rendet). 1869. július 16-án Fiume város díszpolgárává választották, s ez alkalomból díszes oklevéllel is megajándékozták, mert fő szorgalmazój és kieszközlője volt a Budapest–Fiume vasútvonal részletes tervezetének kidolgozásának s a munkálatok elindításának. Fiume városa ebben látta biztosítékát annak, hogy az elszigetelődés és a kereskedelmi kapcsolatok megszűnésének veszélye a szomszédos, osztrák fennhatóság alá tartozó, konkurens Triesszttel szemben kivédhető lesz. A kiállításon ez a nemrégiben előkerült díszoklevél látható.

*

A közéleti személyi ség mellett fontosnak tartottuk, hogy e kiállításon Mikó Imrét családja körében is megmutassuk. Édesanyját, Mikes Borbálát nem ismerhette, születése után elhunyt gyermekágyi lázban. Édesapja, Mikó György, háromszéki főkirálybíró a gyermekek (Imre és bátyja, György) nevelését az anyai nagyszülőkre bízta. Mikó Imre levelezésében számos nagyanyjától, Ugron Juliannától kapott levél maradt fenn, ezekből jól látható, ahogyan nagyanyja féltő gondoskodással kísérte útját: jótanácsai, figyelmeztetései, olykor dorgálásai mind a nagyszülői támogatás és szeretet dokumentumai. Mikó Imre tanulmányai elvégzése után (Nagyenyed, Marosvásárhely) 1825-ben a Királyi Táblánál dolgozott fogalmazóként Marosvásárhelyen. 1826-tól már az Erdélyi Gubernium számfeletti írnoka lett. Kolozsvári lakása alatt is levelezett a Marosújváron élő nagyanyjával, aki immár nem az iskolás Mikó Imrét, hanem a közhivatalt viselő unokáját emlékezteti kötelességeire és biztosítja szeretetéről, 1829. október 20-án: „Betsületedre és Egésségedre legyen a leg nagyob gondod, mert azoknak el vesztése leg inkább siettetné Halálomot, érted pedig leg inkább kivánom életemet nyujtani, bennem valo bizodalmadot el ne ve[s]szesed, ha valamibe szükséget látsz, fojamodgyál [!] hozzám, inkáb mint Idegenhez …” Mikó Imre tanulóéveit a történelem tárgyában készített iskolai jegyzeteivel idézzük meg.

1836-ban Mikó az Erdélyi Udvari Kancellária titkáraként foglalta el új állását Bécsben. E bécsi tartózkodása viszonylag rövid volt, nem akart ott maradni, 1837-ben már hazaért, az erdélyi országgyűlés 1837 őszén kormányszéki tanácsosnak

választotta. Az alig egy éves bécsi tartózkodása alatt készítette el akvarell-portréját a híres biedermeier portréfestő, Pierre Claude, ez szép barna bőrtokban őrződött meg. 1840-ben feleségül vette Rhédey Máriát, Rhédey Ádám és Teleki Mária lányát. Sajnálatosan rövid házasságuk kölcsönös szereteten alapult. Ez időből származik a feleségéről készített akvarell-portré, amelyet – a képek azonosítója, Kelemen Lajos – Simó Ferenc vagy Barabás Miklós munkájának gondolt. Ez a Mikó előbbi portréját őrző bőrtokhoz hasonlóban maradt fenn. A két portré a kiállításon megtekinthető.

A házastársak közötti kölcsönös szeretet és tisztelet egyik megható dokumentuma Rhédey Mária fordítása, pontosabban az ehhez készített, díszes, szép alakú levélpapírra írt, férjéhez címzett ajánlása. Christoph von Schmid (1768–1854) lovagkorban játszó munkájának lefordítására vállalkozott Rhédey Mária, amelyik korának igazi bestsellere, a 19. század pedagógiai eszméit sürítő munkája volt. Ezek a szavak kíséretében ajánlja férjének fordítását: „Nem tudván egyébbel mivel örvendeztesselek meg, leg elsö s alkalmasint leg utolsó tudományos Müködésemet nyujtom azon boldogító reménybe, hogy akármi semmiség is Máriskódtól Néked jól esik, … gondold meg, hogy bár mely semmi is a munka magába, de Máriskódnak sok esztörésibe került…”.

A házaspárnak négy gyermeke született: Mária (1842), Ádám (1843), Ferenc (1847) és Anna (1849). Első három gyermekének születését Rhédey Mária egy könyvbe

jegyezte fel: Szikszai György *Keresztyéni tanítások és imádságok* című kötetének az 1794-es kiadásába. Ezek a bejegyzések láthatók a kiállításon. Rhédey Mária – úgy tűnik – mindegyik gyermeke születése előtt elkészítette végrendeletét. A kor viszonyainak ismeretében ez nem is tűnhet különösnek, sok anya vesztette még a 19. század második felében is életét a szülés után. A kiállításon Ádám és Ferenc fiúk születése előtt készített végrendeletek láthatók. Ferenc félévesen elhunyt, így a Mikó Imre és gyermekei fotósorozaton csak két lányát, Máriát és Annát, valamint Ádámot örökíthették meg. Az 1850-es években készült fotó a kolozsvári fényképész, Veress Ferenc munkája lehet.

Rhédey Mária 1849. március 24-én, Anna születése után, gyermekágyi lázban elhunyt. Felesége halálhírét csak májusban tudta meg Mikó. A veszteség feletti fájdalom szülte azokat a verseket, amelyeket egy kis füzetbe írt le, még Bécsből – illetve annak közvetlen közelében fekvő Dornbachból – való hazatérése előtt. Ezt a kis füzetet e gyűjtemény talán egyik legszebb verséhez, a Mária napján íródotthoz nyitottuk ki. Mikó Imre már ekkor elhatározta, hogy hazatérése után feleségének méltó síremléket fog állítani. Ma Mikó-Rhédey kriptaként ismerjük ezt az emlékművet. A neogótikus kriptát 1863-ban Kagerbauer Antal tervezte meg Mikó Imre megrendelésére. A neogótikus portálé fölött a Mikó és a Rhédey grófi címerek láthatók. A sírboltban sötét vörös márványból készült alapzatra Rhédey Mária egész alakos, életnagyságú, fehér márványból faragott fekvő szobrát helyezték. A szobor Max Emil prágai szobrászművész munkája. A kriptáról Sárdi István (1843–1901) készített ceruzarajzot, Veress Ferenc fényképet. Sárdi István – éppen Mikó Imre ajánlásának is köszönhetően – Kolozsvár híres portréfestője volt, de a Vasárnapi Újságtól is kapott megrendeléseket.

A kiállításon megtekinthető ceruzarajzon az előtérben gróf Kendeffy Ádám síremléke látszik, a Mikó-Rhédey és a Bethlen Domokos gróf kriptája között. A kép megjelent a *Vasárnapi Újság*ban 1875-ben (44. sz., 644.)

Mikó Imre egyedül nevelte gyermekeit. Megfogadta felesége több rendbeli végrendeletében megfogalmazott kérését: nem taszította el magától gyermekeit, nem bízta másra felnevelésüket, hanem maga mellett tartotta őket. Gondja volt rájuk, iskoláztatásukra, jóllétükre, és ami a legfontosabb: anyjuk helyett is szerette őket. Az anya nélküli család tagjairól több fénykép is fennmaradt az 1850-60-as évekből, amelyek nagy részét Veress Ferenc készítette. Ezekből a kabinettfotókból látható kisebb kollázs a kiállításon.

A gyermekek és apjuk közötti szeretetteljes kapcsolatot néhány levéllel dokumentáljuk. Mária férjhezmenetele után (Teleki Károly felesége volt), Sárpatakon (Maros megye) élt családjával, ebből az időből való a kiállításon látható levele is. 1862. augusztus 7-én tájékoztatta apját szerencsés megérkezésükről, bosszantó kisebb betegségéről.

A testvérek egymás között is leveleztek. A családi házban élő Anna 1861. június 4-én keltezett levelében köszönti fel a Heidelbergben tartózkodó bátyját születésnapja alkalmából. A családi levelezés itt megmutatott darabjait Mikó Imre fiához szóló levele zárja 1861. június 29-ről. Az apai intelmek, tanácsok mellett elismerését is megfogalmazta: „Szeretem, hogy reflexioval olvasol. Igy már élvezet s egyszersmind táplálék is a lélekre nézve az olvasás."

A családi események sorát egy nyomtatvánnyal is példázzuk: Mária és Ádám konfirmációjára 1857. május 31-én került sor Kolozsváron, az eseményen Nagy Péter református lelkész prédikált. Nagy Péternek fontos szerepe volt a család életében: Mikó Imre barátja volt, ő temette el feleségét, később három gyermekét (Ferencet, Máriát, Ádámot), és végül Mikó Imrét is. A két nagyobbik gyermek konfirmációja alkalmával elmondott beszéd nyomtatásban is megjelent, a kiállításon a család tulajdonában lévő példány látható.

Mikó Ádám munkáiból több kéziratot is őriz könyvtárunk. Ezek közül egy korai pályamunkát, a Kolozsvár történetét választottuk a kiállításon megmutatni. A 17 éves ifjú Gyulai Pál pályázatára készítette ezt a dolgozatot, amely jól tükrözi a fiatal szerző műveltségét és tájékozottságát.

A család életébe való betekintést Mikó Imrének fiához, Ádámhoz írott paraineissával, intelmeivel zárjuk. Ez a szöveg Mikó Imre erkölcsi végrendelete, amelyben nemcsak fiát, hanem két lányát is megszólítja. Testi és lelki tisztaság, folyamatos önművelés és szakértelem, családi összetartás és barátság, a hazaszeretet és az anyanyelv ápolásának kötelessége, közszellem és bölcs vagyonkezelés, vallási türelem és emberszeretet - ezek alkotják a szöveg legfontosabb csomópontjait. A kéziratot a gyermekeitől búcsúzó gróf soraihoz nyitottuk ki: „Ki tudja lesz-e valakitek, ki oly egyenesen, javatokat ugy ohajtva mondja meg nektek, ahogy az életben forogjatok? Utolsó szavam hozzátok: szeressétek egymást, legyetek áldottak, éljetek boldogul. Az én életnapom lehunyt az örökre háborítatlan csendhazába, a tietek most emelkedik déli pontja felé: legyen hosszas és szép ragyogása. Isten veletek! Még látjuk egymást. Ez a hit szava s nekem jól esik ezzel válnom el tőletek… A viszontlátásig Isten veletek."

*

Kiállításunk utolsó részében Mikó Imre néhány nyomtatásban megjelent művére hívjuk fel a figyelmet. Ezek között nehéz a válogatás, hiszen – mint minden téren, úgy itt is – tartalmilag, formailag igen gazdag anyagból kellett válogatni: közintézmények gyűlésein elmondott beszédeit a különféle újságok közölték, ezek nem egyike különnyomat formájában is terjesztésre került. A különféle újságokban megjelent beszédekből a kiállítás más, tematikailag kapcsolódó részein helyeztünk el néhányat.

Mikó különösen az 1850-es években foglalkozott a magyar történelmi források felkutatásával, azok lemásolásával, megőrzésével. A szabadságharc leverése utáni időkben Mikó a történelem felé fordult, innen próbált erőt meríteni a továbblépéshez. Meggyőződése szerint a magyar történelem tragikus fordulatainak ismerete adhat erőt az újabb felemelkedéshez, s erre buzdította erdélyi kortársait is. Erdély történelmének megírását tűzte ki célul, s ezt a feladatot erdélyi kutatóktól várta. Mozgosításának egyik jelentős eredménye a történelmi források kiadását vállaló könyvsorozatot alapítása volt. *Erdélyi Történelmi Adatok* címmel 1855-ben indította útjára történelmi forráskiadvány-sorozatát, amelynek munkálataiba korának

elismert, megfelelő szakértelemmel és tapasztalattal rendelkező történészeit is bevonta. A sorozat első három kötetét (1855–1857) ő maga szerkesztette, Mikó korában összesen négy kötet jelent meg. A kiállításon a sorozat első kötete, valamint annak Mikó Imre elképzelései alapján készült kéziratos címlapja látható.

Önálló monográfiái közül kettőt választottunk ki, mindkettő gyökerei nagyenyedi diáksága idejére nyúlik vissza: Bod Péter és Benkő József hagyatékát a nagyenyedi kollégium könyvtára őrizte, így Mikó Imre már diákkorában megismerkedhetett kéziratikkal, jelentőségük felismeréséről korai másolatai is tanúskodnak. E korai érdeklődés eredményeként született meg a Bod Péterről és Benkő Józsefről szóló két monográfiája (az előbbi 1862-ben, az utóbbi 1867-ben jelent meg).

Irányadó munkája az *Irányeszmék* című írás, amelyben a közjogi, társadalmi és történelmi elképzeléseit foglalta össze. A mű először a Budapesti Szemlében jelent meg, majd 1861-ben Emich Gusztáv pesti kiadásában is közreadta. Mikó hat nagyobb fejezetben foglalta össze korának szerinte legfontosabb kérdéseit: I. Nyelv és irodalom, II. Egyetértés, társadalmi egybeolvadás, III. Magyar ifjúság, IV. Nőink hivatása, V. A történeti alapok megőrzése, VI. A hazán kívüli lakás. Mikó Imrének ezt a munkáját tekintjük a közügyeket tárgyaló programadó írásának.

Konkrét közügyeket tárgyaló írásai közül is kettőt választottunk, mindkettő miniszteri tevékenységéhez kapcsolódik. Mint már volt róla szó, Mikó közlekedésügyi miniszterként a legfontosabb feladatának a vasúthálózat kiépítését tartotta, ennek programját és tervezetét már 1867-ben megjelentette. Ugyanebben a minőségében egy évvel később nyújtotta be az udvarhoz Magyarország közlekedésére vonatkozó tervezetét: új közutak építése, a folyók állapotának felmérése, szabályozása, lehetőség szerint hajózhatóvá tétele és a vasúthálózat kiépítése. A szöveg magyarul és francia nyelven is megjelent, a kiállításon a francia nyelvű változat tekinthető meg.

Mikó Imre 1872-ben lemondott országgyűlési képviselői mandátumáról. Ez alkalommal beszédét intézett Kolozsvár választó polgáraihoz, amelyet 1872-ben jelentetett meg az Athenaeum Pesten. Politikai búcsúbeszéd ez, a lassan mindenféle közügytől visszavonuló gróf így fogalmazta meg döntésének okait: „Hajlott korom, hanyatló erőm és rongált egészségem miatt vissza kell vonulnom a közügyektől, melyeknek szolgálatában már negyvenöt évet töltöttem. (…) Fogadják önök, mélyen tisztelt polgártársaim, még egyszer köszönetem és hálám, búcsúm és tiszteletem kifejezését."

Bár Mikó Imre örökségének felmérésére egyetlen kiállítás nem lehet elegendő, a könyvtárunkban őrzött, emlékét viselő nyomtatott és kéziratos kötetek száma szinte felmérhetetlen. Könyvtárának jegyzékeit az 1850-es évek közepén állíttatta össze,

majd az 1860-as években kiegészítette, ez azonban nyilvánvalóan nem tartalmazza a gróf gyűjteményének minden kötetét. E jegyzékekben szerepelő könyvek egy része az EME könyvtárát gazdagította, de számos olyan kötet is ide került, amelyik nem szerepelt ezeken a könyvjegyzékekben. Kiállításunkban néhány Mikó Imre könyvtárából származó példányt mutatunk be, vállalva, hogy esetleges és önkényes ez a válogatás, de minden reprezentatívnak tekinthető példány megmutatásáról le kellett mondanunk. A könyvtár olvasói minden bizonnyal számtalanszor tartották kezükben azokat a szépen bekötött könyveket, amelyek ma is Mikó Imre ex-librisét őrzik. A kiállításon bemutatott kötetekkel törekedtünk, hogy a könyvtárunk különböző gyűjteményeit is érzékeltessük. Mikó Imre könyvtárából tíz ősnyomtatványt tartunk ma számon. Ezek közül egy szépen díszített Augustinus-kötetet választottunk, a De civitate Dei bázeli, 1490-ben megjelent kiadását.

A Régi Magyar Könyvtár kötetei közt is számos Mikó Imre könyvtárából származó kötetet találunk. Melius Juhász Péter prédikációskötetével azt szeretnénk megmutatni, ahogyan a gróf vigyázott könyveire: a feltehetően megrongálódott egykori kötést lecseréltette, ily módon akadályozta meg a nyomtatvány teljes elrongálódását. A kötet gerincén megcsodálhatjuk a könyvkötő, ízléses, Mikó Imrének készített aranyozott díszítését. Egy másik régi magyar könyvet is megmutatunk ezen a kiállításon: Huszti Szabó István fordítása, aki 1698-ban jelentette meg magyarul a német pietista szerző, Johann Arndt *Paradicsomi kertecske* című kötetét. Ezt a példányt kötéséért választottuk: a zöld bársony kötés első és hátsó kötéstáblájára ezüstből készült, aranyozott veretben a kuruc hadvezérnek, rövid ideig Erdély fejedelmének, Thököly Imrének címere látható.

Listius László Bécsben, 1653-ban megjelent könyvének kiállított példánya ugyancsak Mikó Imre könyvtárából származik, de korábban két másik nevezetes tulajdonosa is volt: előbb a nyelvújító Kazinczy Ferenc tulajdona volt, majd Kazinczy Gábor ajándékozta Mikó Imrének 1859-ben, az EME megalakítását előkészítő munkálatok során.

Nemcsak a régi magyar könyvállomány gyarapodott a Mikó Imre könyvtárából származó kötetekkel, hanem a régi román könyvgyűjtemény (BRV) is őriz ilyen köteteket. Ezek közül Petru Maior románok történetét összefoglaló, 1812-ben Pesten megjelent munkáját mutatjuk be. A kötet leírása a kiállított könyvjegyzékben is megtalálható.

A régikönyv-gyűjtemény raktári állományában számos Mikó Imrétől származó kötet található. Ezek közül egy olyant választottunk, amely a Mikó Imre által megmentett Aranka-gyűjteményből került az EME könyvtárába. Mint tudjuk, Aranka György, az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság szervezőjének könyv- és kézirathagyatékát az örökösök a Magyar Tudományos Akadémiának adták el. Mikó Imre azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a gyűjtemény erdélyi közgyűjteménybe kerüljön, ezért visszavásárolta az Akadémiától, és az EME könyvtárában helyezte el. A kiállított könyv Vazul Alexovicsnak a könyvolvasásról szóló munkája (Pest, 1792).

Mikó Imre nemcsak saját, hanem felesége családi könyvtárából is számos kötetet adott át az általa alapított egyesületnek. A francia köztársaság történetét elbeszélő párizsi kiadvány felesége tulajdona volt: édesapja, Rhédey Ádám ajándékozta lányának, Rhédey Máriának, s a Mikóéval egyesített közös családi könyvtárból került könyvtárunkba.

Mikó Imre 1876. szeptember 16-án bekövetkezett halála mélyen megrázta az erdélyi és magyarországi közvéleményt. A gróf által kedvelt és egész életébe támogatott folyóirat, az Erdélyi Múzeum hosszú nekrológban emlékezett meg róla. 1876. szeptember 19-én helyezték örök nyugalomra, a korabeli híradások szerint temetésén 10-12 ezer ember kísérte utolsó útjára. Megemlékeztek róla Erdély különféle nemzetiségű újságjaiban is. A Szebenben megjelenő lap, a *Telegrafulu Romanu*, a *Kelet* hasábjain közölt életrajz alapján írta meg a Mikóra emlékező szövegét. A szebeni szászok egyik legfontosabb sajtóorgánuma, *a Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten* szintén hosszú megemlékező írásban idézte fel Mikó Imre életét és munkásságát, a megemlékezés 1876. szeptember 18-án jelent meg.

Mikó Imre emlékezetét hűen őrizték az elmúlt 150 évben. Az EME alapításának harmincadik évfordulóján leplezték le szobrát az Egyesületnek adományozott kertben. A szobrot ifjabb Vay Miklós készítette az Egyesület felkérésére. A több mint két méter magas talapzaton álló, bronzból készült mellszobor 1,35 méter magas. A szobrot 1920-ban költöztették mai helyére. A szoboravatási ünnepségen készült fényképet a Vasárnapi Újság közölte. Az erről készített másolattal adjuk vissza a megemlékező ünnepség egy pillanatát. Az alkalomra az EMEkis emlékkönyvet is megjelentetett, amely a szoboravatáson elhangzott beszédeket és az erre az

ðalkalomra írt versekeket tartalmazza. Mikó Imre születésének századik évfordulójára könyvtárunk egykori igazgatójának, Erdélyi Pálnak a megemlékező írását emeltük ki. Halálának harmincadik évfordulójára az általa alapított egyik iskola, a Székely Mikó Kollégium által megjelentetett kötettel emlékezünk, amely egy korábbi Mikó-emlékünnepség dokumentumait őrzi.

Azt reméljük, hogy kiállításunk méltó módon illeszkedik a Mikó Imre emlékét őrző és ápoló ünnepi megemlékezések sorába.

BIBLIOGRÁFIA

BARTHA Katalin Ágnes: *Színházi professzió és presztízs Kolozsváron a 19. század utolsó harmadában.* In: Erdélyi Múzeum, 2015/3, 46–78.

EGYED Ákos: *Gróf Mikó Imre, Erdély Széchenyije*. Sepsiszentgyörgy, 2007.

EGYED Ákos – KOVÁCS Eszter, s.a.r.: *„Gyúljanak meg közöttünk is új oltártüzei az ismereteknek". Gróf Mikó Imre beszédei és felhívásai*. Kolozsvár, 2008.

FERENCZY Szilárd: *Szemelvények Békésy Károly kolozsvári újságíró önéletrajzából*. https://erdelyikronika.net/2017/10/03/szemelvenyek-bekesy-karoly-oneletrajzabol/

KÁRPÁTI Attila István: *A Kolozsvári Casino története az alapítástól 1848-ig*. In: Korunk, 2015/11, 76–82.

KELEMEN Lajos: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története*. In: Emlékkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület félszázados ünnepére. 1859–1909*, Kolozsvár 1909–1942.

KRISTÓF György, *Az erdélyi magyar időszaki sajtó az abszolutizmus korában*. In: Erdélyi Irodalmi Szemle, 1929, 1–2., 25–42.

LIPTHAY Endre – SOMOGYI Gréta, s.a.r.: *Édes Imrém! Lelkem, Márikóm! Gróf Mikó Imre és felesége, Rhédey Mária grófnő leveleskönyve, 1848–1849-ből*. Budapest. – Sepsiszentgyörgy – Kolozsvár: 2021.

SOMOGYI Gréta, s.a.r.: *Drága, kicsi Papa! Gróf Mikó Imre és gyermekei levelezése*. Kolozsvár: 2026.

SOMOGYI Gréta: *Mikó Imre gróf igazoló irata az 1848–1849-es szabadságharc erdélyi eseményeiben játszott szerepéről*. In: Hadtörténeti Közlemények, 2019, 312–331.

A kiállított dokumentumok katalógusa / Catalogul documentelor expuse

1. KRIEHUBER, Josef: *Hidvégi gróf Mikó Imre. Erdély Széchenyije*. Litográfia. [Bécs:] Nyomt. Reiffenstein & Rösch, 1860 / KRIEHUBER, Josef: Contele Imre Mikó de Hidvég. Széchenyi al Transilvaniei. Litografie. [Viena:] Tip. Reiffenstein & Rösch, 1860 (Stampe XXIII/91)
2. TOMPA Mihály: *Gróf Mikó Imréhez*. In: Vasárnapi újság, VII, 1860. július 1. / TOMPA Mihály: Către Contele Imre Mikó. În: Vasárnapi újság, VII, 1 iulie 1860.
3. Mikó Imre névnapjára írt vers ismeretlen szerzőtől. / Poezie dedicată zilei onomastice a contelui Imre Mikó, autor necunoscut. Manuscris original (Ms. 2991/441)
4. Az EME megnyitásának ünnepére rendezett díszelőadás (*Bánk Bán*) plakátja, valamint az EME 1859. november 23-i alapító közgyűlésének beszámolója. In: Kolozsvári Színházi Közlöny, 1859. november 24, 18. szám / Afișul spectacolului festiv organizat cu prilejul inaugurării SMA (*Bánk Bán*) și descrierea adunării generale de constituire a SMA din 23 noiembrie 1859. În: Kolozsvári Színházi Közlöny, 24 noiembrie 1859, nr. 18.
5. Gróf Mikó Imre beszéde az EME alapító közgyűlésén. Kolozsvár, 1859. november 23. Autográf kézirat. In: *Mikó Imre alkalmi beszédei* / Discursul contelui Imre Mikó la adunarea generală de constituire a SMA. Cluj, 23 noiembrie 1859. Manuscris autograf. În: Discursurile ocazionale ale lui Imre Mikó (Ms. 2886)
6. Gróf Mikó Imre. Cabinet Portrait Borsos J. Pesten: Borsos József M. K. Udvari fényképész, [1870 körül] / Contele Imre Mikó. Portret tip cabinet. Borsos J. La Pesta: Borsos József, fotograf al Curții Regale Maghiare, [în jurul anului 1870] (Foto II. M/20)
7. ERDÉLYI János: „*Könyörgés*". Az EME megnyitására ajánlja a zeneszerző Szénfy Gusztáv / Versuri de ERDÉLYI János: „Rugăciune": Muzica: Gusztáv Szénfy lucrare dedicată inaugurării SMA. (Ms. 2856)
8. Gróf Mikó Imre háza. [Kolozsvár: Veress Ferenc?, 19. század második fele] / Casa contelui Imre Mikó. [Cluj: Veress Ferenc?, a doua jumătate a secolului al XIX-lea]. (Foto 181)
9. KANITZ Ágoston: *A kolozsvári M. K. Tud. Egyetemi növénykert tervrajza*. Kanitz Ágoston utasításai alapján készítette Walz Lajos, főkertész. Kanitz Ágoston gróf Mikó Imrének szóló ajánlásával. [Kolozsvár, 1872–1895 között] / KANITZ Ágoston: Planul Grădinii Botanice a Universității Regale Maghiare din Cluj. Realizat de grădinarul-șef Lajos Walz, pe baza indicațiilor lui Ágoston Kanitz. Cu dedicația lui Ágoston Kanitz adresată contelui Imre Mikó. [Cluj, între 1872 și 1895] (Stampe 3800/1959)
10. Gróf MIKÓ Imre felhívása az Erdélyi Gazdasági Egyesület újjászervezésére. 1854. február 26. In: *Mikó Imre leveleskönyvei*, 14. kötet, 103–105 / Apelul contelui Imre

MIKÓ pentru reorganizarea Societății Economice Ardelene, 26 februarie 1854. În: Registrele de corespondență ale lui Imre Mikó, vol. 14, 103-105. (Ms. 3567)
11. *Erdélyi Gazdasági Egyesület évlapjai*. Második füzet 1855–1856. Kolozsvártt, 1856 / Analele Societății Economice Ardelene. Fascicula a doua, 1855–1856. Cluj, 1856.
12. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület igazgató választmányának felhívása az 1854. november elejére tervezett terménykiállításra szánt termények beküldésére. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Apelul comitetului director al Societății Economice Ardelene pentru trimiterea produselor destinate expoziției agricole planificate pentru începutul lunii noiembrie 1854. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5969)
13. *Szózat az erdélyi nemzeti színház ügyében a haza s különösen Kolozsvár városa minden rendü s rangu t. cz. polgáraihoz* / Proclamație în chestiunea Teatrului Național Ardelean, adresată tuturor cetățenilor de orice stare și rang din patrie și, în special, orașului Cluj (96734)
14. MIKÓ Imre: A nemzeti színházi részvényes társulat közgyűlésén mondott beszéd, 1865. január 16. In: *Mikó Imre alkalmi beszédei* / Imre MIKÓ: Discurs rostit la adunarea generală a Societății Acționarilor Teatrului Național, 16 ianuarie 1865. În: Discursurile ocazionale ale lui Imre Mikó (Ms. 2886)
15. BÉKÉSY Károly: *A Farkas utcai színház*. Ceruzarajz, 1910 körül / BÉKÉSY Károly: Teatrul de pe strada Kogălniceanu. Desen în creion, în jurul anului 1910 (Stampe XXV/48)
16. KRIEHUBER, Josef: *Gróf Mikó Imre*. Litográfia. [Gedr. b. J. Höfelich], 1852 / KRIEHUBER, Josef: Contele Imre Mikó. Litografie. [Tipărit la J. Höfelich], 1852 (Stampe 3327/1959)
17. MIKÓ Imre vezércikke a *Kolozsvári Közlöny* újraindításakor, 1856. október 1. / Editorialul lui Imre MIKÓ la reluarea apariției publicației *Kolozsvári Közlöny*, 1 octombrie 1856 (P. I. 729)
18. A Kolosvári Casino jegyzőjének, Gyergyai Ferencnek a meghívója az 1834. május 24-én tartandó közgyűlésre. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Invitația lui Ferenc Gyergyai, secretarul Cazinoului din Cluj, la adunarea generală din 24 mai 1834. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5962)
19. *100 év. A Kolozsvári Kaszinó évkönyve*, 1933. — 45: Nevei a Kolozsvári Casino részvényeseinek / 100 de ani. Anuarul Cazinoului din Cluj, 1933. – 45: Numele acționarilor Cazinoului din Cluj (270111)
20. *Jahresbericht des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde für das Vereinsjahr 1860-61 das ist vom 1. Juli 1860 bis letzten Juni 1861.– Vereinsjahr 1862-3 das ist vom 1. Juli 1862 bis letzten Juni 1863*. Hermannstadt, 1861, 1863 / Raportul anual al Societății pentru Cunoașterea Ținutului Transilvaniei pentru anul asociativ 1860–1861, adică de la 1 iulie 1860 până la 30 iunie 1861. – Raportul anual al Societății

pentru Cunoașterea Ținutului Transilvaniei pentru anul asociativ 1862–1863, adică de la 1 iulie 1862 până la 30 iunie 1863. Sibiu, 1861, 1863. (103675)
21. Andrei ȘAGUNA püspök levele gróf Mikó Imréhez, Nagyszeben, 1862. november 6. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea episcopului Andrei ȘAGUNA către contele Imre Mikó, Sibiu, 6 noiembrie 1862. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5974)
22. Andrei ȘAGUNA püspök levele gróf Mikó Imréhez, Nagyszeben, 1862. október 10. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea episcopului Andrei ȘAGUNA către contele Imre Mikó, Sibiu, 10 octombrie 1862. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5974)
23. Gróf Mikó Imre. [Kolozsvár, Veress Ferenc 1860 körüli felvétele] / Contele Imre Mikó. [Cluj, Fotografia lui Ferenc Veress, în jurul anului 1860]. (Foto I. M/47)
24. Koós Ferenc bukaresti lelkész és Debreczy József egyházi ellenőr köszönőlevele Mikó Imréhez a bukaresti iskola új épületének építésére adományozott húsz arany átvételéről. Bukarest, 1858. jun. 21/9. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea de mulțumire a pastorului Ferenc Koós din București și a inspectorului bisericesc József Debreczy către Imre Mikó, 21/9 junie 1858.
25. A magyarláposi református nőegylet levele a református egyháztanács iskolaépítési tervének támogatása ügyében, valamint Mikó felkérése az egylet patrónusának és támogatójának. 1863. június 1. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea Reuniunii Femeilor Reformate din Lăpușul Unguresc (Târgu Lăpuș) privind sprijinirea planului consiliului bisericesc reformat de construire a unei școli, precum și solicitarea adresată lui Mikó de a deveni patronul și susținătorul reuniunii. 1 iunie 1863. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5975)
26. Gróf MIKÓ Imre beszéde a teológiai kar Nagyenyedre való visszaköltöztetésekor, 1862. november 7-8. In: *Mikó Imre alkalmi beszédei* / Discursul contelui Imre MIKÓ cu prilejul mutării înapoi la Aiud a Facultății de Teologie. 7–8 noiembrie 1862. În: Discursurile ocazionale ale lui Imre Mikó (Ms. 2886)
27. *Nagyenyed, Református Kollégium*. Képeslap, 20. század első fele / Aiud, Colegiul Reformat. Carte poștală, prima jumătate a secolului al XX-lea. (Ilustr. 198/a)
28. MIKÓ Imre levele a nagyenyedi kollégiumhoz, amelyben a 820 kötetes „görög és latin classicusok" műveiből álló könyvadományt a kollégium könyvtárának ajánlja fel. Kolozsvár, 1863. június 21. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea lui Imre MIKÓ adresată Colegiului din Aiud, prin care oferă bibliotecii colegiului donația de carte alcătuită din 820 de volume cu opere ale „clasicilor greci și latini". Cluj, 21 iunie 1863. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5975)

29. A „N.Enyedi Fő Isk. pecsétje” feliratos vörös viaszpecsét, 1855. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Sigiliu de ceară roșie cu inscripția „Sigiliul Colegiului din Aiud”, 1855. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5969)

30. MIKÓ Imre levele a sepsiszentgyörgyi református iskola elöljáróságához, amelyben megküldi az iskola számára készíttetett hivatalos pecsétet, amelynek címerére a nap és a hold ábrázolását (világosság terjesztése, a sötétség oszlatása) és jelmondatnak a „Legyen világosság!” feliratot metszette rá. Kolozsvár, 1860. augusztus 26. Másolat. In: *Mikó Imre leveleskönyvei,* 13. kötet, 136 / Scrisoarea lui Imre MIKÓ adresată conducerii școlii reformate din Sfântu Gheorghe, prin care îi transmite sigiliul oficial realizat pentru școală. Pe stema acestuia a dispus gravarea reprezentării soarelui și a lunii (simbolizând răspândirea luminii și risipirea întunericului), precum și a devizei „Să fie lumină!”. Cluj, 26 august 1860. Copie. În: Registrele de corespondență ale lui Imre Mikó, vol. 13, p. 136 (Ms. 3597)

31. Idős GÖDRI Ferenc és BENEDEK Áron kérése Mikóhoz, hogy járjon közben a református egyház főtanácsánál az 5. osztály 1864-ben, a 6. osztály pedig a következő évben történő beindítása érdekében. Sepsiszentgyörgy, 1864. május 2. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Cererea lui Ferenc GÖDRI senior și Áron BENEDEK adresată lui Mikó, prin care îi solicită să intervină pe lângă Consiliul Superior al Bisericii Reformate pentru înființarea clasei a V-a în 1864 și a clasei a VI-a în anul următor. Sfântu Gheorghe, 2 mai 1864. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5976)

32. Székely Mikó-kollégium, Sepsiszentgyörgy. Képeslap. Készítette Vetési László fényképész, 1925 / Colegiul Székely Mikó, Sfântu Gheorghe. Carte poștală. Fotografie realizată de László Vetési, 1925 (Ilustr. 42110)

33. MIKÓ Imre felszólalása a képviselőházban a kolozsvári egyetem alapítására tett javaslatával kapcsolatban, 1872. Autográf kézirat. In: *Mikó Imre alkalmi beszédei* / Intervenția lui Imre MIKÓ în Camera Deputaților, în sprijinul propunerii de înființare a Universității din Cluj, 1872. Manuscris autograf. În: Discursurile ocazionale ale lui Imre Mikó (Ms. 2886)

34. MIKÓ Imre: A kolozsvári egyetem tanárainak felesketésekor elmondott beszéd. Kolozsvár, 1872. október 19. Autográf kézirat. In: *Mikó Imre alkalmi beszédei* / Imre MIKÓ: Discurs rostit cu prilejul depunerii jurământului de către profesorii Universității din Cluj. Cluj, 19 octombrie 1872. Manuscris autograf. În: Discursurile ocazionale ale lui Imre Mikó (Ms. 2886)

35. *Gróf Mikó Imre*. Pesten: Ellinger Ede. [1870 körül] / Contele Imre Mikó. Pest:, Ede Ellinger, [în jurul anului 1870]. (Foto II. M/20)

36. Báró EÖTVÖS József levele, amelyben meghívja Mikót a Magyar Tudományos Akadémia Igazgató Tanácsának április 15-i ülésére. Pest, 1866. április 7. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea baronului József EÖTVÖS, prin care

îl invită pe Mikó la ședința din 15 aprilie a Consiliului de Administrație al Academiei Maghiare de Științe. Pesta, 7 aprilie 1866. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5978)

37. MIKÓ Imre megnyitó beszéde a Magyar Történelmi Társulat választmányi ülésén, 1867. július 2-án. Autográf kézirat. In: *Mikó Imre beszédei a MTT ülésein* / Discursul inaugural al lui Imre MIKÓ la ședința comitetului Societății Maghiare de Istorie, din 2 iulie 1867. Manuscris autograf. În: Discursurile lui Imre Mikó la ședințele Societății Maghiare de Istorie (Ms. 3234)

38. MIKÓ Imre beadványa az Udvarhoz: igazoló irata az 1848-as eseményekben játszott szerepéről, 1861. Autográf kézirat / Memoriul lui Imre MIKÓ adresat Curții: document justificativ privind rolul său în evenimentele din 1848, 1861. Manuscris autograf (Ms. 2890)

39. Gróf Mikó Imre. [Kolozsvár, Veress Ferenc, 1860?] / Contele Imre Mikó. [Cluj, Veress Ferenc, 1860?] (Foto I. M/46)

40. Mikó Imre díszoklevele, amelyet 1869. július 16-án, Fiume város díszpolgárává választása alkalmából kapott ajándékba, Budapest-Fiume vasútvonal átadása után / Diploma de onoare a lui Imre Mikó, primită în dar la 16 iulie 1869, cu prilejul alegerii sale ca cetățean de onoare al orașului Fiume, după inaugurarea liniei ferate Budapesta–Fiume.

41. UGRON Julianna levele Mikó Imréhez. Marosújvár, 1829. október 20. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea Juliannei UGRON către Imre Mikó. Ocna Mureș, 20 octombrie 1829. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5960)

42. *Gróf Teleki-kastély Felsőujváron*. Képeslap, 1917 / Castelul contelui Teleki din Ocna Mureș. Carte poștală, 1917 (Ilustr. 38330)

43. MIKÓ Imre iskolai jegyzetei. [182?] Eredeti kézirat / Însemnările școlare ale lui Imre MIKÓ. [182?] Manuscris original (Ms. 1712)

44. *Gróf Mikó Imre*. Pierre CLAUDE festő akvarellje bőrtokban, 1836 / Contele Imre Mikó. Acuarelă realizată de pictorul Pierre CLAUDE, în etui din piele, 1836 (Stampe XXV/155)

45. *Rhédey Mária*. Barabás Miklós vagy Simó Ferenc akvarellje bőrtokban, 1840–1849 között [A kép azonosítása: Kelemen Lajos: Napló, I. kötet, 460] / Mária Rhédey. Acuarelă realizată de Miklós Barabás sau Ferenc Simó, în etui din piele, între 1840 și 1849. [Identificarea picturii: Lajos Kelemen, Jurnal, vol. I, p. 460] (Stampe XXXV/18)

46. SCHMID, Christoph von: *Tannenburgi Rozália: érzékeny játék 4 felvonásba*. Rhédey Mária fordítása, ajánlja férjének, Mikó Imrének [184?] / SCHMID, Christoph von: Rosalia din Tannenburg: piesă sentimentală în patru acte. Traducere de Mária Rhédey, dedicată soțului ei, Imre Mikó. [184?] (Ms. 121)

47. *Gróf Mikó Imre gyermekeivel*. Balra Mikó Mária, Mikó Imre ölében kisebbik lánya, Anna, jobbra Mikó Ádám. [Kolozsvár: Veress Ferenc?, 1850-es évek közepe] / Contele Imre Mikó împreună cu copiii săi. În stânga, Mária Mikó; în brațul lui Imre Mikó, fiica cea mică, Anna; în dreapta, Ádám Mikó. [Cluj: Veress Ferenc?, mijlocul anilor 1850] (Foto II. M/22)
48. RHÉDEY Mária feljegyzései gyerekei születéséről. In: SZIKSZAI György: *Keresztyéni tanítások és imádságok* … Harmadik ki-nyomtatás. Posonyban: Füskúti Landerer Mihály költségével és betüivel, 1794 / Însemnările Mariei RHÉDEY privind nașterea copiilor săi. În: SZIKSZAI György: Învățături și rugăciuni creștinești … A treia ediție. Bratislava: Tipăriță pe cheltuiala și cu literele lui Mihály Füskúti Landerer, 1794 (C.V. 9825)
49. RHÉDEY Mária végrendelete Ádám fia születése előtt, 1843 májusában. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Testamentul Mariei RHÉDEY, redactat înainte de nașterea fiului său Ádám, în mai 1843. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5965)
50. RHÉDEY Mária végrendelete Ferenc fia születése előtt, 1847. szeptember 20. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Testamentul Mariei RHÉDEY, redactat înainte de nașterea fiului său Ferenc, 20 septembrie 1847. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5966)
51. Gróf MIKÓ Imre: *Mária napján 1849-ben, Dornbachban*. – Mikó Imre verse felesége névnapjára. In: [Bibliai idézetek és versek]. Bécs, 1849. Autográf kézirat / Contele Imre MIKÓ: De ziua numelui Mariei, în 1849, la Dornbach. Poezia lui Imre Mikó dedicată zilei onomastice a soției sale. În: [Citate biblice și poezii]. Viena, 1849. Manuscris autograf (Ms. 1709)
52. SÁRDI István rajza a Mikó-Rhédey kriptáról. [1863 körül] / Desenul lui István SÁRDI reprezentând cripta familiei Mikó–Rhédey. [În jurul anului 1863] (Ms. 2413)
53. A Mikó-Rhédey kripta a Házsongárdi temetőben. Kolozsvárt: Veress F., [1869?] / Cripta familiei Mikó–Rhédey din cimitirul Hajongard. Cluj: F. Veress, [1869?] (Foto 181)
54. Mikó Mária. [Kolozsvár: Veress Ferenc?, 1850-es évek közepe] / Mária Mikó. [Cluj: Veress Ferenc?, mijlocul anilor 1850] (Album foto 229.28)
55. Mikó Ádám. [Kolozsvár: Veress Ferenc?, 1850-es évek közepe] / Ádám Mikó. [Cluj: Veress Ferenc?, mijlocul anilor 1850] (Foto I. M/41)
56. Mikó Anna. [Kolozsvár: Veress Ferenc?, 1850-es évek közepe] / Anna Mikó. [Cluj: Veress Ferenc?, mijlocul anilor 1850] (Foto I. M/49)
57. Mikó Imre lányaival, állva Mikó Anna, Mikóval szemben Mária. Kolozsvárt, Veress F., [1860 körül?] / Imre Mikó împreună cu fiicele sale; în picioare, Anna Mikó, iar în fața lui Mikó, Mária. Cluj, F. Veress, [în jurul anului 1860?] (Foto I. M/43)

58. Mikó Mária és Mikó Anna. Kolozsvárt, Veress F., [1860 körül?] / Mária Mikó și Anna Mikó. Cluj, F. Veress, [în jurul anului 1860?] (Album foto 229.33)
59. MIKÓ Mária levele Mikó Imrének. Sárpatak, 1862. augusztus 7. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea Mariei MIKÓ către Imre Mikó. Șapartoc, 7 august 1862. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5974)
60. MIKÓ Anna születésnapi jókívánságot tartalmazó levele testvéréhez, Mikó Ádámhoz. Kolozsvár, 1861. június 4. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése* / Scrisoarea Annei MIKÓ, care conține urări de ziua de naștere adresate fratelui său, Ádám Mikó. Cluj, 4 iunie 1861. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5973)
61. MIKÓ Imre levele Mikó Ádámnak. Kolozsvár, 1861. június 29. Autográf kézirat. In: *Gróf Mikó Imre levelezése*. / Scrisoarea lui Imre MIKÓ către Ádám Mikó. Cluj, 29 iunie 1861. Manuscris autograf. În: Corespondența contelui Imre Mikó (Ms. 5973)
62. *„Nem vagytok jövevények és zsellérek!"* Egyházi beszéd, melyet hidvégi gróf Mikó Mária és Mikó Ádám confirmatiojuk alkalmával tartott NAGY Péter, Kolozsvártt, május 31-kén, 1857. Kolozsvár, 1857 / „Nu sunteți străini și țărani fără pământ!" Predică bisericească rostită de Péter NAGY cu prilejul confirmării religioase a Mariei Mikó și a lui Ádám Mikó, copiii contelui Imre Mikó de Hidvég, la Cluj, în ziua de 31 mai 1857. Cluj, 1857
63. Mikó Ádám. [Kolozsvár, Veress Ferenc?, 1860 körül?] / Ádám Mikó. [Cluj, Veress Ferenc?, în jurul anului 1860?] (Foto III. M/10)
64. MIKÓ Ádám: *Kolozsvár története: pályamű*. Kolozsvárt, 1860. Autográf kézirat / Ádám MIKÓ: Istoria orașului Cluj: lucrare de concurs. Cluj, 1860. Manuscris autograf (Ms. 557)
65. *Gróf MIKÓ Imre fiaihoz írt paraineisissa*. Autográf kézirat. [Kolozsvár, 186?] / Discursul parenetic contelui Imre MIKÓ adresat copiilor săi. Manuscris autograf. [Cluj, 186?] (Ms. 2213)
66. Gróf Mikó Imre. [Kolozsvár: Veress Ferenc?, 186?] / Contele Imre Mikó. [Cluj: Veress Ferenc?, 186?] (Foto I. M/44)
67. *Erdélyi történelmi adatok*. I-ső kötet impuruma. Eredeti kézirat, több kézírással, köztük Mikó Imre kézírásával / Date istorice transilvănene. Manuscrisul original al volumului I, cu mai multe scrisuri de mână, printre care și cel al lui Imre Mikó (Ms. 2832)
68. *Erdélyi történelmi adatok*. Szerkeszti és kiadja Gróf MIKÓ Imre. I. kötet. Kolozsvártt, 1855 / Date istorice transilvănene. Editat și publicat de contele Imre MIKÓ. Vol. I. Cluj, 1855

69. MIKÓ Imre: *Bod Péter élete és munkái*. Egy arczképpel. Különlenyomat a Budapesti Szemléből. Pest, 1862 / Imre MIKÓ: Viața și operele lui Péter Bod. Cu un portret. Extras din revista Budapesti Szemle. Pesta, 1862
70. MIKÓ Imre: *Benkő József élete és munkái*. Benkő József arczképével. Pest, 1867 / Imre MIKÓ: Viața și operele lui József Benkő. Cu portretul lui József Benkő. Pesta, 1867
71. MIKÓ Imre: *Irányeszmék*. Különnyomat a Budapesti Szemléből. Pest, 1861 / Imre MIKÓ: Principii călăuzitoare. Extras din revista Budapesti Szemle. Pesta, 1861
72. MIKÓ Imre: *Magyarország vasúthálózata*. Pest, 1867 / Imre MIKÓ: Rețeaua feroviară a Ungariei. Pesta, 1867
73. MIKÓ Imre: *Rapport du ministère royal hongrois des voies de communication et des travaux publics a sa majesté le roi, février 1868*. Vienne, 1868 / Imre MIKÓ: Raportul Ministerului Regal Maghiar al Căilor de Comunicație și Lucrărilor Publice către Majestatea Sa Regele, februarie 1868. Viena, 1868
74. MIKÓ Imre: *Kolozsvár városa polgáraihoz*. Pest, 1872 / Imre MIKÓ: Către cetățenii orașului Cluj. Pesta, 1872
75. Gróf Mikó Imre címeres ex-librise aláírásával és az „Et facere et pati fortia" jelmondattal / Ex-libris-ul heraldic al contelui Imre Mikó, cu semnătura sa și deviza „Et facere et pati fortia"
76. *Gróf Mikó Imre könyvtárának szakczímjegyzéke.* Eredeti kézirat, két kézírással. [1850-1860-as évek eleje?] / Catalogul tematic al bibliotecii contelui Imre Mikó. Manuscris original, redactat de două mâini diferite. [Probabil 1850–începutul anilor 1860] (Ms. 261)
77. AUGUSTINUS: *De civitate Dei cum commento*. Basilea: Johann Amerbach, [1490] idibus februarijs [február 13] / AUGUSTINUS: *De civitate Dei cum commento.* Basel: Johann Amerbach, [1490], în idele lunii februarie [13 februarie] (Inc. 37)
78. MELIUS JUHÁSZ Péter, *Valogatott praedikatioc, a prophetac es apsotoloc irassabol* ... Döbrötzömbe [Debrecen]: Nyomtatot Török Mihal által, 1563. /MELIUS JUHÁSZ Péter: Predici alese .. Debrețin: Tipărit de Török Mihal, 1563 (BMV 370)
79. ARNDT, Johann; HUSZTI SZABÓ István: *Keresztényi jóságos tselekedetekkel tellyes paraditsom kertetske* ..., Kolozsváratt: Nyomt. Kisfalusi Kis Miklós által, 1698 /ARNDT, Johann; HUSZTI SZABÓ István: O mică grădină a raiului, plină de fapte bune creștinești ... Cluj: Tipărit de Kisfalusi Kis Miklós, 1698. (BMV 9414).
80. LISTIUS László: Magyar Mars avagy Mohách mezején történt veszedelemnek emlékezete. Béchben: Cozmerovius Máthe ... által, 1653. / LISTIUS László: Marte maghiar sau memoria nenorocirii petrecute pe câmpia de la Mohács. Viena: Tipărit de Máthe Cozmerovius, 1653. (BMV 2731)
81. MAIOR, Petru: *Istoria pentru începuturi a Românilor în Dachia*. Buda: în Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești din Pești, 1812. (BRV 809/7)

82. ALEXOVICS Vazul: *A könyvek szabados olvasásáról két fő-tzikkely*. Pestenn: Patzkó Ferencz betüivel, 1792. / ALEXOVICS Vazul: Despre lectura liberă a cărților, în două articole principale. Pesta: Tipărit cu literele lui Ferenc Patzkó, 1792. (C.V. 7977)
83. FANTIN-DESODOARDS, Antoine Étienne Nicolas: *Histoire de la République Française*. Paris: 1798-1800. / FANTIN-DESODOARDS, Antoine Étienne Nicolas: *Histoire de la République Française*. Paris, 1798–1800. (C.V. 9680)
84. *Hidvégi Mikó Imre necrologja*. In: Erdélyi Muzeum, 1876, 3. évf. 8. sz. / Necrologul contelui Imre Mikó de Hidvég. În: Erdélyi Muzeum, 1876, III/8.
85. Mikó Imre életrajza, amely a halála után jelent meg a *Kelet* című folyóiratban közölt életrajz alapján összeállítva. In: *Telegrafulu Romanu*. Sabiu 12/24 Septemvre 1876 Anulu XXIV, Nr. 73 / Biografia lui Imre Mikó, alcătuită pe baza biografiei publicate după moartea sa în revista *Kelet*. În: *Telegraful Român*. Sibiu, 12/24 septembrie 1876, anul XXIV, nr. 73
86. Graf Emerich Mikó v. Hidvég – német nyelvű búcsúztató. In: *Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten*. Nr. 218, Montag, 18. September, 1876 / Graf Emerich Mikó v. Hidvég – Discurs funebru în limba germană. În: *Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten*, nr. 218, luni, 18 septembrie 1876
87. *Emlékkönyv Gróf Mikó Imre emlékszobra leleplezése alkalmára, 1889. június 10*. Kolozsvárt: EME, 1889/ Carte comemorativă cu prilejul dezvelirii statuii contelui Imre Mikó, 10 iunie 1889. Cluj, SMA, 1889
88. Gróf Mikó Imre emlékszobra leleplezése, 1889. június 10. In: *Vasárnapi Újság*, 1889 június 23 / Dezvelirea statuii contelui Imre Mikó, 10 iunie 1889. În: *Vasárnapi Újság,* 23 iunie 1889
89. *Hidvégi gróf Mikó Imre emlékezete*. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium elöljáróságának megbízásából szerkesztette Péter MÓZES. Sepsiszentgyörgy, 1906 / Amintirea contelui Imre Mikó de Hidvég. Editată de MÓZES Péter, la însărcinarea conducerii Colegiului Reformat Secuiesc Mikó din Sfântu Gheorghe. Sfântu Gheorghe, 1906
90. ERDÉLYI Pál: *Hidvégi gróf Mikó Imre emlékezete*. Kolozsvár, 1905 / ERDÉLYI Pál: Amintirea contelui Imre Mikó de Hidvég. Cluj, 1905.